చెన్నపురి ఆయుర్వేదకలాశాల.

ఆయుర్వేదమును లక్ష్యలక్షణములతోడను పాశ్చాత్య వైద్యమందలి యనాటమీ ఫిజియాలజీ మొదలగు వానితోడను గరపబడును.

ఇందు "ఆయుర్వేదభూషణ" అను సంస్కృతశాఖయు "భిషగ్వర" అను ఆన్ధ్రశాఖయును రెండుశాఖలు గలవు.

సంస్కృతశాఖకు నాటకాంత సంస్కృతజ్ఞానము గలవారుగ నుండవలెను.

ఆన్ధ్రశాఖకు తెనుగున మంచి భాషాజ్ఞానము గలిగియుండవలెను.

విద్యార్థులు 16 వత్సరములకు తగ్గకను 24 వత్సరములకు మించనివారుగ నుండవలయును.

కలాశాలయందు జేరగోరువారు అక్టోబరుమాసాంతమునకు దరఖాస్తులను బంపుకొనవలెను.

వివరములు గోరువారు కలాశాలాధ్యక్షులకు వ్రాసి తెలిసికొనవచ్చును.

వైద్యరత్న పండిత డి. గోపాలాచార్లు,

ఆయుర్వేదకలాశాల,

[illegible]

ఎ. వి. యస్., ఎ. యం. ప్ర.

[illegible]

'यस्मिन् देशे हि यो जातः तज्जं तस्यौषधं हितम्' वाग्भटः.

Ayurvedasrama Series--14.

VISHUCHI OR CHOLERA

(Etialogy, Treatment & Preventives.)

BY

Vaidyaratna Pandit D. Gopalacharlu,

Ayurvedamarthanda, Bhishangmani, A. V. S.,

Principal, Madras Ayurvedic College and Senior Physician,

Madras Ayurvedic Free Dispensary, Madras,

President, All India Board of

Ayurvedic Education, &c.

AYURVEDASRAMA, MADRAS.

1917.

[PRICE As. 0-8-0.

MADRAS:

Printed at the Ayurvedic Printing Works,

55, Acharappan Street, George Town,

and Published from Ayurvedasrama, Madras

ఆయు[illegible] —౧౫.

వి షూ చి — క ల రా.

నిదానము, చికిత్స, [illegible] నివారణోపాయములు.

ఇది

[illegible] ప్రధానాధ్యక్షులును,

[illegible] ప్రధాన చికిత్సకులును,

[illegible]

[illegible]

శ్రీ [illegible] ఆచార్యులు,

ఆయుర్వేద[illegible], [illegible], ఎ. వి. [illegible], వారిచే

రచింపబడినది.

ద్వితీయ ముద్రణ[illegible].

[illegible]] ౧౯౧౭. [వెల ౦-౮-౦.

చెన్నపురి :
55, ఆచారప్పన్వీధియందుగల
వైద్యరత్న పండిత డి. గోపాలాచార్యులవారి
స్వకీయాయుర్వేదముద్రాయంత్రమున ముద్రింపబడి
ఆయుర్వేదాశ్రమమున ప్రకటింపబడియెను.

వైద్యరత్న పండిత్ డి. గోపాలాచార్యులు,
ఎ. వి. ఎస్. అండు ఎ. ఎమ్. సి.

పీఠిక.

అంటువ్యాధులకు చేరిన కలరా వ్యాధి ప్రకృతకాలమున పలుదేశముల యందు విజృంభించి యనేకులను దానికి నాహుతిగ జేసికొనుచుండుట యందరికిని విదితము. నేను నావిద్యాభ్యాస కాలమునుండియు ప్రజల దీనిబారినుండి తొలగింపజేయు ప్రయత్నముల జేయుచుంటిని. నావంశపరంపరలనుండియు, పూర్వులగు నాగురువర్యులనుండియు, గ్రహించిన విషూచి నివారణోపాయములను జేర్చి అందరకు నుపయోగించునట్టుల చిన్నిపొత్తముగ రచించి ప్రచురించిన నుపయోగమగునని తలచి కొన్నివత్సరములకు పూర్వము చిన్నపొత్తమును వ్రాసియుంటిని. గాని ప్రచురింప నుద్దేశించి యున్న తరుణమున నాంధ్రదేశమున భౌతికాదిశాస్త్రముల నాంధ్రసారస్వతమున నలంకరింపం జేసిన విజ్ఞానచంద్రికా గ్రంథమాలయందు శ్రీయుత డాక్టర్. ఆచంట. లక్ష్మీపతి, బి.ఏ. యమ్. బి. సి.యమ్. గారిచే 1910 సం॥ వ్రాసి ప్రచురింపంబడిన కలరా యను పుస్తకమున నైఘంటికులవారి కోరికననుసరించి నాతెలిసిన కొన్ని యాయుర్వేదీయచికిత్సల బ్రచురించితిని. వాని యుపయోగమును నాయాంధ్రసోదరులు గ్రహించి నాటనుండియు ననేకులు మనయాంధ్రదేశమునకు హితమగు పథ్యాపథ్యములు మందులు వాడుకరగణములు మున్నగువానితో గూడిన ఆయుర్వేదీయ పద్ధతులతో జేరిన విషూచీ చికిత్సాబోధకమగు పుస్తక మావశ్యకమని కోరియుండిరి. మరియు నిక్కాలమున సముద్రసంయానాదులచే నవాప్తౌషధములు దొరకమిచే గలిగిన కలవరమునుగూడ మనంబున నిడికొని భారతవస్తుసంచయముతో గూడిన మహౌషధులయొక్క చికిత్సలే భారతీయులకు సోదరన్యాయమున గాపాడగలవని నాయు ముచ్చటించిరి. ఇట్లు అనేకమిత్రుల కోరిక ననుసరించి యిరువదియైదువత్సరములుగ నాయనుభవమునకున్న విషూచీ చికిత్సలను అది వ్యాపించకుండుటకు తగు నుపాయములను జేర్చి ఆ గ్రంథమాలయందు పదునాలవకుసుమముగ నీపుస్తకమును ప్రచురించితిని. ఇందుదహరించిన చికిత్సలు సామాన్యముగ వైద్యులచేతను పామరులచేతను గూడ నత్యుత్తమముగ చేసికొనదగినవిగను పల్లె

టూరులయందును సులభముగ దొరకు నౌషధములతో జేరినవిగను నున్నయవి. కొన్ని మాసములుగాని కొన్ని దినములుగాని గడపి చేయుచుండుటలను, యంత్రములు మొదలగువాని సాహాయ్యమునుండి యతిశ్రమచే జేయవలసినవిగానుండుటలను ఇందు జేర్పలేదు. ముఖ్యముగ నీపుస్తకమును సర్వజనసామాన్యముగ నుపయోగపరచు నుద్దేశమున వైద్యసాంకేతికముల నిందు వ్రాసియుండలేదు. మరియు వాతపిత్త కఫముల భేదములను పాటించి చికిత్సావిధానమును జూపక సామాన్యముగ త్రిదోషసామ్యమును గలిగించు చికిత్సలను వ్రాసినాడను. ఇందునకు శాస్త్రీయవైద్యసోదరుల మన్నింప వేడెదను.

ఈవ్యాధియొక్క నామము లోకమున విషూచి లేక కలరాయను ప్రసిద్ధముగాన నీగ్రంథమునకుగూడ "విషూచి-కలరా" యనియే పేరుపెట్టితిని.

ఈచిన్నపొత్తమును : విషూచీచరిత్రము, నిదానము, చికిత్స, స్వాస్థ్య రక్షణోపాయములను నాలుగు ప్రకరణములుగ విభజించితిని.

మొదటిప్రకరణము.

ఇందు విషూచీవ్యాప్తి దొరతనమువారి స్వాస్థ్యసంరక్షాధ్యక్షుని నివేదికలనుండి తెలుపబడినది. వేదముల కాలముననే విషూచి కలదనియు క్రమముగ దానిని ఆయుర్వేదవిదులు విశేషముగ చికిత్సాదివిధానములతో దెలిసికొనిరనియు నిది వైదిక కాలమందలి వ్యాధియనియు దెలుపబడినది. మరియు దీనికింగల లోకవ్యవహారనామములును వ్యాపకతయుగూడ వివరింపబడినది.

రెండవప్రకరణము.

ఇందు పాశ్చాత్య ఆయుర్వేదమతముల నిదానసిద్ధాంతంబును విషూచీసామాన్యలక్షణములును విషూచియొక్క ప్రథమ ద్వితీయ తృతీయావస్థలును సాధ్యాసాధ్యలక్షణములను సాంక్రామికలక్షణములును జూపబడినవి.

మూడవ ప్రకరణము.

ఇందు సన్నిపాతచికిత్సకు పూర్వము ఆచరింపదగిన నియమములును, తన్నివారకములగు మాత్రలును, కషాయములును, నస్యములును, అంజనంబును, స్వేదనమును, శమనకర్మవిధానంబును నిరూపితములు. మరియు దప్పి, వెక్కిళ్లు, వణకులు, కాళ్లుచేతులు చల్లబోవుట, నాడి క్షీణించుట, మూత్రము బంధించుట మొదలగు నుపద్రవములకు కషాయములు, మాత్రలు, లేపములు, తైలములు మొదలగు ప్రత్యేక చికిత్సలును గనుపరుపబడినవి.

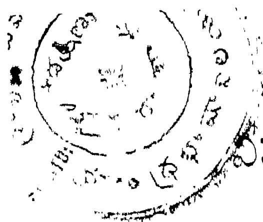
నాలవ ప్రకరణము.

ఇందు సన్నిపాతరోగమున పథ్యాపథ్యములను విషూచి వ్యాపించి యుండు కాలమున నవ్యాధి సోకకుండుటకై యాచరింపదగిన యుపాయములును; ఇండ్లు, దొడ్లు, ఇంటిచుట్టునుగల భాగములు మొదలగువానిని, వస్త్రములు, పాత్రలు, శయనోపకరణములు మొదలగువానిని పరిశుభ్రము జేయవలసిన పద్ధతులును స్వాస్థ్యరక్షణోపాయములును నిరూపితములు.

“[illegible] దేశే హి యో జాతః తజ్జం తస్యౌషధం హితమ్” అనగా ఏదేశమందు జనించిన వానికి నాదేశమున జనించిన యౌషధులచేత జేయంబడు చికిత్సయే యుచితమని పలికిన శ్రీవాగ్భటుని వాక్యంబుల మనంబున నిడి కాని సాధ్యమగునంతవరకు దేశీయౌషధములను దేశీయులయలవాటులో నుండు పథ్యాపథ్యములను జేర్చి యీ చిన్ని పుస్తకమును వ్రాసి ప్రచురించినాడను. భారతసోదరులు ఇందలి లోపములను మన్నించి గుణములను గ్రహింప ప్రార్థితులు.

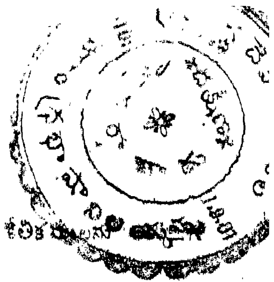
౯-౭-౧౬
శ్రీకృష్ణజన్మాష్టమి,
ఆయుర్వేదాశ్రమము,
77, ఆచారప్పన్ వీధి.

—వైద్యరత్న పండిత డి. గోపాలాచార్యులు.

శ్రీ

విషయానుక్రమణిక.

సూచన.

ఇందు ఉదహరించబడిన మోతాదులను వాని సాంకేతికములను [illegible] ఈ క్రింది విధముగ యుపయోగించినాము.

గురిగింజ	కుంకుడుగింజ
పెసలగింజ	ఒకగుక్కెడు (అ ౧ అవున్సు)
కందిగింజ	అరఅవున్సు
శనగగింజ	ఐదుబొట్లు
చణకపరిమాణ	చిన్నియుండలు
వాల్గుడాకలు	

పైమోతాదులన్నియు ప్రాయికముగ పదివత్సరములకు పైబడినవారి నుద్దేశించి చెప్పబడియున్నవి. వీనిలో ఒకమాసమునుండి ఆరుమాసముల వయస్సుగల శిశువులకు పైమోతాదులలో పదియవభాగము మోతాదుల నియ్యవలెను. ఆరుమాసములనుండి ఒకవత్సరమువరకును ఆరవభాగము మోతాదుల నియ్యవలెను. ఒకవత్సరమునుండి నాలుగువత్సరములవరకు నాలవవంతు మోతాదుల నియ్యవలెను. నాలుగువత్సరములనుండి పదివత్సరములవరకును అర్థపరిమితిగల మోతాదు నియ్యవలెను. పదివత్సరములనుండి మామూలు మోతాదుల నీయవచ్చును. వృద్ధులుగ నున్నవారికి పైమోతాదుల నుపయోగించునపుడును [illegible] తెలిసి యుపయోగింపవలెను.

మాత్రలు చూర్ణములకు మందులుగాక కషాయాదులనుకూడ పైవయోభేదములకు తగిన మోతాదులం గనిపెట్టి యుపయోగించునది. ఒకగుక్కెడు ఒక అవున్సుగా భావించునది. ఇందు అచ్చటచ్చట "కొంచెముకొంచెము" అని కషాయాదుల యుపయోగమున తెలుపబడినది. దీనిని సమయమును రోగస్థితిని రోగిబలమును ఎరింగి పరిమితి నుపయోగించునది.

వస్త్రములు శుభ్రపరచుట "అను విషయమున గనబరచిన [illegible] [illegible] జేసికాచిన [illegible] అనుదానికే 'పైవిధముగ' అని ప్రయోగములందెల్ల గ్రహింపవలెను.

౧౧ - పుటయందలి ఐదవ పఙ్క్తియందు

'గ్రీష్మవసంతముల' అనుచోట 'గ్రీష్మవర్ష ఋతువుల'

అని చదువుకొనవలెను.

విషూచి - కలరా.

ప్రథమ ప్రకరణము.

ఇయ్యది యాకస్మికముగను క్రూరముగను వ్యాపించు సాంక్రామిక వ్యాధులలో నొకటియై యున్నది. ప్రపంచమున నుండు మానవసముదాయమునకు జరుగుచుండు లయమునకు కారణములగు వ్యాధులు పెక్కులు కలవు. అందు జ్వరము మొదటిదియనియు కలరా రెండవదియనియు దొరతనమువారి స్వాస్థ్యసంరక్షణాధ్యక్షుని నివేదికయందు గనబరుపబడిన యీ క్రింది సంఖ్యలనుండి తెలియుచున్నది.

సం॥	కలరా.	జ్వరము.
౧౯౧౦	౩౨౫౯౪	౩౨౧౩౮౧
౧౯౧౧	౫౮౧౬౪	౨౯౮౭౮౮
౧౯౧౩	౩౬౬౩౦	౨౭౮౦౨౪
౧౯౧౪	౭౮౪౪౯	౩౦౬౭౨౦
౧౯౧౫	౩౦౦౯౮	౨౯౦౨౨౮

పై సంఖ్యలనుండి యీ విషూచివ్యాధి క్రమముగ నానాట ద్విగుణాభివృద్ధిం గాంచియున్నది. విషూచివ్యాధివలెనే సాంక్రామికములలో జేరిన మసూరిక (మశూచికము) వ్యాధియు గూడి నానాట నభివృద్ధినందినట్టులు ఈ దిగువ కనుపరుపబడిన సంఖ్యలనుండి తెలియుచున్నది.

సం॥	మసూరిక.	సం॥	మసూరిక.
౧౯౧౦	౧౯౧౮	౧౯౧౪	౨౬౮౮౯
౧౯౧౧	౨౩౮౧౬	౧౯౧౫	౨౪౦౩౮
౧౯౧౩	౧౪౮౦౨		

ఈ సంఖ్యలజూచిన నీవ్యాధియొక్క వ్యాప్తియు కొంతవరకు (అనగా ఒకటికి ఒకటిన్నర) అధికమైనట్టులు స్పష్టమగుచున్నది.

జ్వరము, కలరా, మసూరికము, ఈ మూడిటి సంఖ్యలలో జనసామాన్యముగను దేశసామాన్యముగను వ్యాపించు జ్వరముయొక్క వ్యాప్తి కొంచె మించుమించుగ నొక స్థితిలో నున్నది.

కలరా మసూరికముల వ్యాప్తిమాత్రము నానాట నభివృద్ధిలోనున్నట్టులు తేటబడుచున్నది. అందును కలరావ్యాధి ౧౯౧౦-వత్సరమునుండి చూపబడిన దొరతనమువారి నివేదనములయందలి సంఖ్యలం బట్టిచూడ విషూచి యను తన పేరును సార్థకముగ జేయుచున్నది.

ఈ సాంక్రామికవ్యాధుల వ్యాపనము క్రమముగ నభివృద్ధినొందుటంజూడ దొరతనమువారు లక్షలకొలది ద్రవ్యమును వెచ్చించి పారిశుద్ధ్యసంఘములనుండి చేయు ప్రయత్నములు నిష్ఫలములని తోచకమానదు. దొరతనమువారు ఆరోగ్యసంరక్షణమునకై యెట్టిప్రయత్నముల నలుపకున్నచో కలరా మసూరికము ప్లేగు మున్నగు సాంక్రామికవ్యాధులు వాని ప్రభావముల నింతకన్న నెన్ని వేలభాగముల నధికముగ జూపి యుండునో యూహింపజాలను.

లోకమున ప్రతిమనుజునకును విద్యయు నారోగ్యంబును ఆవశ్యకములు. ఈరెంటిలో నేది లేకున్నను వానిజన్మము నిరర్థకము. అందుకు మొదటిదియగు విద్య లేకున్న కేవలము నిష్ప్రయోజనము. ఏల? యన:—కొంతవరకైనను విద్య నభ్యసించిన వాడు వానియారోగ్యమునకై ప్రయత్నముల సలుపుకొనును. వానిని ప్రాయికముగ నేవ్యాధులు నాశ్రయింపజాలవు. విద్యాబుద్ధులు లేక సామాన్యముగ నారోగ్యమార్గముల నాశ్రయించనివారినే క్రూరములగు విషూచి, ప్లేగు, మసూచికము మున్నగు సాంక్రామిక వ్యాధులు విశేషముగ నాశ్రయించుచుండును. ప్రతిమానవుడును విద్యాబుద్ధులు గల్గియుండినగాని స్వయముగ నారోగ్యసంరక్షణము జేసికొనుటకు వీలుకల్గదు. ఈయర్థమునే పూజ్యులగు వాగ్భటాచార్యులు "శరీరచిన్తాం నిర్వర్త్య..." అను వాక్యముచే నుద్ఘోషించియున్నారు.

భారతసమువారు తమశక్తికొలది ప్రజలయొక్కయు దేశముయొక్కయు స్వస్థతను గాపాడుటకై తగుసదుపాయముల గలిగించెదరు. దానికిదగు ద్రవ్యమును వెచ్చించెదరు. హితముల బోధించు గ్రన్థముల బ్రచురించెదరు. సన్మార్గముల జూపెదరు గాని విద్యావంతులు కాని కొందరు మన్వాది స్మృతులయందు ఆరోగ్యవర్ధనమునకై బోధితములగు నాచారమార్గములను చరకాదులయందు బోధితములగు నారోగ్యమార్గములనుగూడ పాటింపక హితాహితముల దెలియక చేయు మూఢాచారముల మానుపజాలరు. పథ్యాపథ్యముల నెరుంగనియట్టివారికి సామాన్యముగనైనను విద్యాబుద్ధులు గరపుట ద్వార

తనమువారి మొదటిపనియైయున్నది. అయాప్రాంతములగల జ్ఞానవంతులచ్చటచ్చటనుండు సామాన్యజనులకందరకు విద్యాబుద్ధుల గరపవలెను. పలుమారు ఆరోగ్యమార్గముల నుపదేశింపవలెను. ఈ రెండువిధములగు నుపాయముల జేసినచో సామాన్యప్రజలందరును కొంతవరకు విద్యాబుద్ధుల గ్రహింపనోపుదురు. పిదప క్రమముగ నారోగ్యమార్గముల నాచరింపగడంగుదురు. అట్టి స్థితిసంభవించినగాని దుర్వృత్తములగు సాంక్రామికవ్యాధుల యాటోపముతగ్గదు. అటుకానిచో దొరతనమువా రారోగ్యసంరక్షణమునకై వత్సరమున కెన్నిలక్షలధనమును వెచ్చించినను ఫలముగన్పట్టదు. శాసనసభలయందు మన సభాసదులు. ఆరోగ్యరక్షణమునకై దొరతనమువారు చేయుధనసహాయము చాలదని కంఠశోషగ వాదోపవాదముల జరిపియు ప్రయోజనము లేదు.

—{ విషూచి - భేదములు. }—

ఈ క్రూరవ్యాధిని పరమప్రాచీనములని ప్రాచ్యప్రతీచ్య పండితవరులచే నిర్ణయింపబడిన ఋగ్వేదాదులయందు * «విషూచి»—

* ఋగ్వేదము 5-వ అష్టకము, 1-వ యధ్యాయము, 1-వ వర్గము, "సోమారుద్రా వివృహతం విషూచీమమీవా యా నో గయమావివేశ। ఆరే బాధేథాం నిరృతిం పరాచైరస్మే భద్రా సౌశ్రవసాని సన్తు" వి-భా "హే సోమారుద్రౌ విషూచీం - విష్వక్ - సర్వతః సంచరన్తీం అమీవాం-రోగం వివృహతం - వియోజయతం."

అథర్వవేదము—7-వ కాండము, 4-వ అనువాకము, 44-వ సూక్తము, "సోమారుద్రా ... వివేశ। బాధేథాం దూరం నిరృతిం పరాచైః కృతం చిదేనః ప్రముముక్తమస్మత్" వి-భా, "విషూచీం-విష్వగ్గమనాం, అమీవాం శ్లేష్మాద్యం రోగం వివృహతం - వినాశయతం."

మైత్రాయణీసంహిత 3-2., కాఠకసంహిత 37-18., తైత్తిరీయబ్రాహ్మణం 2-6-1., శతపథబ్రాహ్మణం 12-7-3-2.

యను నామములచే నొప్పుచుండుటం గనవచ్చును. ఇయ్యది యనేకవిధంబులగు రూపములచే నలుదెసల వ్యాపించునది యనియు, స్వల్పకాలమున నతివేగమున ననేకులయందు వ్యాపించు సాంక్రామిక రోగమనియు దీనిస్వరూపమును నిశ్చయించి దానికను గుణముగునట్లు విషూచియను సంజ్ఞ నేర్పరచియున్నారు.

—(విషూచి - ఆయుర్వేదము.)—

పిమ్మట దానిననుసరించి యాయుర్వేదవిద్యను వ్యాపింపజేసిన * చరక సుశ్రుత వాగ్భటాదులు ఈవ్యాధికి ఊర్ధ్వాధోద్వారములయందు వమన విరేచన రూపముగ వ్యాపించుటంజేసి 'విషూచి' యనియు, వాతాదిప్రకోపవశంబున శరీరమునం దంతటను వ్యాపించి విశేషముగ సూదులచే బొడిచినట్లు బాధించుటంజేసియు విశేషముగ మరణమును సూచించుటంజేసియు "విసూచి" యనియు సార్థకనామముల నిడి తమతమ తన్త్రములయందు వ్యవహరించిరి. కావున వేదకాలమునుండి యాయుర్వేదకాలమువరకు నీవ్యాధియొక్క స్వరూప స్వభావములను వివరించునట్లు ఏర్పరుపబడిన పద్ధతులబట్టి యీ వ్యాధియొక్క సంజ్ఞావాచకములగు శబ్దముల రెంటికిని నాల్గువిధ

* చరకవిమానస్థానము, అ. 7.
"తత్ర విసూచికా మూర్ధ్వం చాధశ్చ ప్రవృత్తామదోషాం యథోక్తరూపాం విద్యాత్."
సుశ్రుత ఉత్తరతన్త్రము, అ-౫౬, "సూచీభిరివ గాత్రాణి తుదన్ సన్తిష్ఠతేఽనిలః। యస్యాజీర్ణేన సా వైద్యైః కథ్యతే తు విసూచికా."
వాగ్భటసూత్ర, అ-౮, "విబద్ధోర్ధ్వాధో వాయ్వాదిభిః కోపతః। సూచీభిరివ గాత్రాణి విధ్యతీతి విసూచికా."
"శబ్దకల్పద్రుమము, ... మృత్యుం సూచయతీతి విసూచీ."

ములగువ్యుత్పత్తుల నిర్ణయించుకొనదగియున్నది. అదియెట్లనగా:- “విషు-నానా-అఞ్చతి-గచ్ఛతీతి-విషూచీ” “విష్వక్ (సర్వతః) అఞ్చతీతి విషూచీ” “విశేషేణ సూచీభి రివతుద్యత ఇతి విసూచీ” “విశేషేణ సూచయతి మృత్యుమితి విసూచీ” ఈనాల్గువిధములగు వ్యుత్పత్తుల యర్థము పైన వివరింపబడియున్నది.

—(విషూచి - లోకవ్యవహారనామములు.)—

ఇయ్యది క్రూరమగు నొక దేవతయొక్క పీడనమున కల్గు వ్యాధియని పామరజనులు లోకమున సామాన్యముగ వాడుకొనియెదరు. వారలు దీనిని మరిడిమహాలక్ష్మమ్మ, తుడవులమ్మ, మారియమ్మ, గొట్టాలమ్మ, అను క్షుద్రదేవతల నామములచే కూడ వాడెదరు. మరియు విషూచిజాడ్యము, వాంతిభేది, గత్తర, దూము, విషభేది, భోరిష్టి, చేదు, హైజా, అనునివి మొదలగు నామభేదములచే నాయాదేశముల పలుదెరంగుల వాడుచుందురు. ప్రకృతకాలమున “కలరా” అని చెప్పినచో సకలదేశములయందును సుబోధముగ నీవ్యాధియని గ్రహించెదరు.

—(విషూచి - ప్రాచీనత.)—

ఇయ్యది కొన్ని శతాబ్దములకు లోపలికాలంబున బయలు వెడలిన యొక నవీనవ్యాధియని యాధునికచరిత్రకారులు వ్రాయుచున్నారు. పైజెప్పబడినట్లు మన గ్రంథములబట్టి పరికించితిమేని ఈవ్యాధి నూతనముగాక అతిప్రాచీనమగు వేదకాలమునకే వ్యాప్తినందియప్పటి యార్య ఋషిపుంగవుల విమర్శన

ములకును పరిశీలకులకునులోన్న వారికి స్వరూపస్వభావంబులు యథాస్థితరూపంబున దెలియునంతటి పరిచితికి పాత్రంబై వచ్చియున్నదని తెలియగలదు.

— విషూచి - వ్యాప్తి —

అధునిక చరిత్రకారులీవ్యాధియొక్క వ్యాప్తినిగురించి యిట్లు వర్ణింపుచున్నారు. ఈవ్యాధికి జన్మస్థానము ఆసియాఖండము. అందును భారతభూభాగము. అందును వంగదేశము. ఇట్లాసియా ఖండము జన్మదేశముగా నేర్పరచుకొనిన యీవ్యాధి ౧౮౧౭-వ క్రీస్తున వత్సరమున విజృంభించి తూర్పున జపానువరకును దక్షిణమున మారిషస్ లంకలవరకును పశ్చిమమున కాస్పియన్ సముద్రమువరకును వ్యాపించెను. ఇట్లు తీవ్రముగ నీవ్యాధి వ్యాపించుచుండినను క్రీస్తవశకము ౧౮౩౦-వ వత్సరమువరకు నీవ్యాధి యూరోపాఖండముపై పునకు తనదృష్టిని ప్రసరింపచేయ లేదు. కాని ఆవత్సరముననే అఫ్గనిస్థానము, పరిషియాల మార్గమున ప్రయాణముసాగించి రషియాదేశంబున జేరి య చ్చట పిచ్చలపడిగ విహరించి యచ్చటనుండి యూరోపాయందలి దేశంబుల నన్నిటిని ప్రవేశించుచు నాశనముజేయుచు క్రమంబున ౧౮౩౨-వ వత్సరమున నింగ్లాండునకుచేరెను. పిదప నచ్చట తనకృత్యమును నిర్వర్తించుకొన్నిమండుచుండు వేసవికాలపు టెండలకును భయమందక యట్లాంటిక్కు సముద్రము నవలీలగ దాటి కనడా యునైటెడ్డు స్టేట్సు మొదలగు ప్రదేశంబుల విస్రంభ

విహారము నవలంబించి గొప్పగొప్పపట్టణముల నన్నిటిని దిలకించెను. ఇట్లీసమరయాత్ర ౧౮౩౯-వ సంవత్సరమువరకీవ్యాధికి ఖండాంతరములయం దసగ్గళముగ జరిగెను. పిమ్మట నిట్టియాత్ర యాదేశంబుల నాలుగైదుసారులుమాత్రము జరిపినట్లు తెలియుచున్నది. ఇట్లవిచ్ఛిన్నమగు సంచారముగలిగి బహుకాలంబుగ వ్యాప్తినందియుండు నీవ్యాధి జనించుటకు కారణమెద్ది? యని విచారింతము.

ద్వితీయప్రకరణము.

—॥ విషూచి - పాశ్చాత్యవైద్యనిదానము. ॥—

ఈవిషయమై పాశ్చాత్యవైద్యవిశారదులు పరిశీలించి ౧౮౮౪-వ క్రీస్తువత్సరమునకు పూర్వమువరకు నితరవైద్యక పద్ధతులవారు నక్కాణించునట్లే యీవ్యాధికి అజీర్ణాద్యనేక కారణముల చెప్పుచుండిరి. ఈవిషయము, వారు "కలరా" శబ్దమునుగురించి చేయు * నవయవార్థములను పరిశీలించిన తెలియగలదు.

పిమ్మట ప్రాయికముగ రోగసామాన్యమునకు సూక్ష్మక్రిములే ముఖ్యకారణములని స్థాపించిన "కాచి" యను జర్మను దేశీయ వైద్యశిఖామణి కలరావ్యాధికిని కామావంటి సూక్ష్మ

* Vide Page 115. Encyclopedia & Dictionary of Medicine and Surgery Vol. II.

క్రిములే కారణములనియు సూక్ష్మక్రిములే జలము మొదలగు పానీయద్రవ్యములనుండి శరీరమున ప్రవేశించి విషూచి-కలరాను గలిగించుననియు నొకయభిప్రాయమును ౧౮౮౪ వ వత్సరమున సిద్ధాంతపరచెను. అది మొదలుగ ప్రత్యక్షసిద్ధమగు నీకారణమే యుక్తమని దేశంబులయందంతటను ఏకగ్రీవముగ నంగీకరింపబడెను. అయినను విషూచివ్యాధి కలిగినవారిలో కొందరి దేహములను పలుమారు పరిశీలించినను కామావంటి క్రిములగుపడకుండుటచే రోగసామాన్యమునకు చెప్పిన సూక్ష్మక్రిములే యీవ్యాధికి ముఖ్యకారణము లని చెప్ప వీలు లేదని నిర్ణయించువారును అంతకొందరేర్పడిరి. అయినను వీరికంటె పైవారిసంఖ్య యే దేశమునందంతట నధికముగ నుండునట్లు తెలియుచున్నది. ఇట్టి వివరములందెల్లను గ్రంథములు ఆంగ్లభాషయందును తన్మూలానువాదముగ వ్రాయబడు దేశభాషలయందును ప్రచురింపబడియుండుటచే గ్రంథభీతి నట నీవిషయమును విడచుచున్నాను.

—(విషూచి - ఆయుర్వేదసిద్ధాంతము.)—

ఋతుభేదముల ననుసరించి త్రిదోషములు చయప్రకోపప్రశమనంబుల నందుటయు పదార్థములయందలి మధురాది రసంబులు న్యూనాధిక్యంబుల నందుటయు శీతోష్ణస్థితులు తారుమారగుచుండుటయు స్వభావసిద్ధము. ఇట్లు భగవదధీనంబులై స్వధర్మంబులతోగూడ ఋతువులుమారు నవసరంబున క్రమప్రాప్తిచే హేమంత శిశిరాది ఋతువులాపతింప త్రిదోషము

లలో నొక్కటియగు కఫంబు ఘనీభావంబునందును. ఇట్లు హేమంత శిశిరంబులయందు సౌమ్యాదిగుణంబులకును తజ్జన్యములగు ధర్మంబులకును నలవాటుపడియుండు దోషాదిదేహభాగంబులన్నియు శిశిరాంతంబున గలుగు నారోగ్యమువలన వసంతఋతుధర్మంబులగు నాగ్నేయాదిగుణంబులును తదాధారభూతములగు ద్రవ్యంబులును సంబంధించుచుండుటచే తదనుగుణముగ సాత్మ్యమును (అలవాటును) మార్చుకొనవలసియుండును. వసుని ఘనీభావమునందియుండు కఫము కరగి ద్రవించుటచే ప్రకోపమునొందును. ఆసమయంబున జాఠరవహ్ని ఋతుస్వభావమున తగ్గును. ఇట్లు కలిగిన యగ్నిమాంద్యముచే సంగ్రహణ్యాధులు వసంతమున సహజముగ నుత్పన్నములగుట కవకాశము కలుగును. పిదప నాగ్నేయకాలముయొక్క యంతిమభాగమగు గ్రీష్మఋతువు తలచూపును. ఇందు కాలస్వభావముచే మనుజులబలము సహజముగ తగ్గును. వాతము చయావస్థనొందును. శ్లేష్మము క్షీణించును. వసంతఋతువునందంకురించిన యగ్నిమాంద్యము అనుబంధముగనుండును. ఇట్లు గ్రీష్మకచర్య గడచుచుండ సౌమ్యకాలమున కారంభకమగు వర్షఋతువు ప్రారంభించును. ఇందు వెనుకనుండి యనుబంధమగు నాగ్నేయకాలముయొక్క గుణములన్నియు శీతవాతములచేతను వర్షముచేతను ఎల్లపుడును మేఘములు ఆకసమున కప్పియుండుటచేతను భూబాష్పముచేతను నొక్కపెట్టున తగ్గును. మలినముల్లో

గూడియున్న యుదకము ప్రవహింపనారంభమగును. ఉదకములు కలుషములగుటచే నమ్లవిపాకమును బొందును. వసంతగ్రీష్మ ఋతువులయందలి యగ్నిమాంద్యము అనుబంధమగును. ఆరు మాసములుగ ననుబంధమగు నాగ్నేయకాలమువిడిచి సౌమ్య కాల మారంభించును. దీనిచే గ్రీష్మవసంతముల ఋతుసంధి తోబాటు దీర్ఘానుబంధమగు నాగ్నేయ (ఉత్తరాయణ) సౌమ్య (దక్షిణాయన) కాలములసంధియు నేర్పడును.

ఇట్టి అనేకవిధములగు ఋతుసంధి కాలసంధులయందు గలిగెడి ప్రధానములగుమార్పులే ప్రాణికోటికిని గలుగును. ఈమార్పు ముఖ్యముగ నగ్నిమాంద్యముగను ఉదకదోషముగను ఎన్నదగియున్నది. వర్ష ఋతువున సహజమగు మలినోదకము చెరువులయందున్నను బావులయందును జేరి వసంతగ్రీష్మఋతువులలో భూమియందు దాగియున్న యనేకవిధములగు రోగములకు కారణములగు బీజముల నంకురింపజేయును. అందువలన స్వాభావికమగు నగ్నిమాంద్యముచేత వాతప్రకోపమునకు నిలకడయైన వర్ష ఋతువునందు విషూచి జనించును. పిదప తనమిత్రములగు గ్రహణియు అగ్నిమాంద్యంబును బలహీనంబును గలవారి మొదలను తన పేరు వినినమాత్రముననే భీతినొందువారి మొదలను ముందు ప్రకరణమున గనబరుపబడు నపథ్యాహారముల సేవించువారి మొదలను తననిజశక్తులను జూపుచు దండయాత్ర సలుపుచుండును.

సౌమ్యాగ్నేయ సంధికాలమునను హేమంతశిశిరఋతువులకు జేరిన ఋతుసంధియందును పై యగ్నిమాంద్యాది దోషజన్యములగు విషూచిమొదలగు సాంక్రామికవ్యాధులు గలుగుటలేదు. వలయన— సౌమ్య ఆగ్నేయ కాలసంధియందు శరీరహానికరములగు వ్యాధులనన్నిటిని దూరము చేయుదగనంతబలము శరీరమున నుండుటచేతను, సమస్త వ్యాధులకు మూలభూతమగు నగ్నిమాంద్య మీకాలసంధియందు లేకపోవుటచేతను, సమస్త జీవకోటికిని జీవనమునకును ప్రధానమగు వాయువు (గాలి) మలినముగాక శుభ్రముగ నుండుటచేతను, ఆగ్నేయకాలమువలన తపింపంబడిన భూమి వెనువెంటనే చల్లబడుటగాని ఉదకాది పదార్థములు మలినములును అన్నవిపాకములును నగుటగాని యీసౌమ్య ఆగ్నేయకాలసంధిలో కూడిన హేమంతశిశిరఋతువుల సంధియందు లేకుండుటంజేసియు నగ్నిమాంద్యవికారములగు విషూచి మొదలగు సాంక్రామిక వ్యాధులు తలచూప నవకాశము లేకయున్నది.

—(విషూచీ సామాన్యలక్షణములు - ప్రథమావస్థ.)—

పై చెప్పబడిన విధానాదులనుండి గ్రీష్మవర్షఋతు సంధులజనించు క్రూరమగు నజీర్ణవ్యాధి విషూచియని తెలియుచున్నది. మరియు నీవ్యాధి యవస్థాభేదములచే నలసకమనియు దండాలసకమనియు వ్యవహరింపబడుచున్నది. దండాలసకమును కొన్నిగ్రంథములయందు విలంబికయని వచించెదరు.

ఈవ్యాధి గల్గినప్పుడు నీళ్లుగాలుతరచుగ విస్తారముగ విరేచనములగును. కొన్ని సమయములలో పసరు నురుగు మొదలగు వానితో గూడి యన్నము కాని యాహారపదార్థములు వాంతులగుచుండిన తెలుపడి పిదప గంజివంటి నీళ్ళవిరేచనములగుటయుగలదు. వాంతులుకూడ వీనితో వెడలుచుండును. ఇట్లీరంగున వాంతులును విరేచనములును క్రమముగ నధికములై కొంతసేపటికి వాంతులైనను విరేచనములైనను నిలచును. లేక రెండును నొక్కసారిగ నిలచుటయుకలదు. పిమ్మట కడుపులోనొప్పి, ఆవలింతలు, కడుపుబ్బరము, మూత్రము వెడలక నిలచుట, దాహము, దప్పి, శరీరమున తాపము, శరీరమందలి రంగుమారుట, ఒడలువణకుట, రొమ్మునొప్పి, తలతిరుగుట, కాళ్ళుచేతులు కొంకరలుబుట్టుట, ఈ లక్షణములు వరుసగ కలుగును. ఈవ్యాధియొక్క ప్రాథమికదశయందు పైజెప్పిన లక్షణము లన్నియైనను, లేక వానిలో కొన్నియైనను కలుగును. ఈవ్యాధి తరుచుగ నీసన్నైజలక్షణములగు వాంతివిరేచనముల తోడనే ప్రారంభమగును. లేక కొన్ని సమయములలో నీవ్యాధి వాంతులతోనైనను విరేచనములతోనైనను ప్రారంభమగుటయు కలదు.

—(విషూచి ద్వితీయావస్థ - అలసకము.)—

పైజెప్పిన లక్షణములలో ప్రధానములగు వాంతులు విరేచనములు నిలిచిపోవును. మూత్రము తగ్గును. కడు

పుబ్బర మధికమగును. అపానవాతము నిలచును. కడుపులో గుడగుడయను శబ్దము కలుగును. దప్పి యధికమగును. చెమటలు క్రమముగ హెచ్చుచుండును. కంఠస్వరము హీనమగును. ఒడలు క్రమముగ చల్లనగుట కారంభించును. నాడి మందగించును. దోషములు ప్రకోపము నొందినకొలది వ్యాధి ముదిరి యధోద్వారమున వెడలువాతమును మలమును అడ్డపరచును. ఊర్ధ్వద్వారమున వెడలు ఉద్గారము (త్రేపుల) ను వాంతిని నిలిపివేయును. ఆమాశయమునందలి పాచకపిత్తము వమనముతో బైలు వెడలిపోవుటచేత లోపలికదిగియున్న యన్నము మొదలగు పదార్థసామాన్యము పచనము నొందక మందీభూతమై యామాశయమున శల్యమువలెనుండి ప్రహారములగు శూల మొదలగు నుపద్రవముల గలిగించును. దానిం జేసియే దీనిని *యలసకమని శాస్త్రజ్ఞులు నుడివిరి.

— దండకాలసకము. —

క్రమముగ దోషములు మిక్కిలి ప్రకోపము నొంది యామదోషముతో జేరి స్రోతస్సు లన్నిటియందును నిండి యుండును. దానంజేసి వమనవిరేచనములు బొత్తుగ నిలిచి పోవును. మూత్రనిరోధ మధికమగును. చెమటలు విస్తారములగును. కాళ్లుచేతులయందు కొంకరలధికములగును. నాడి

* "అలసం క్షోభితం దోషైః శల్యత్వేనైవ సంస్థితమ్ । శూలాదీన్ కురుతే తీవ్రాన్ ఛర్ద్యతీసారవర్జితాన్ । సోలసః" అష్టాంగహృదయ. సూత్రస్థానము ఎనిమిదవయధ్యాయము.

నీరసమగును. దేహము నానమువలె చల్లబడును. కంఠము లోపలికి లాగికొనిపోవును. దప్పి నిలువకుండ నీరు ద్రాగుచున్నను అడంగక మిక్కుటమగును. నాలుక తెల్లబడి తాటిపట్టయంచులవలె గరుకు గల్గియుండును. కనుపుచ్ఛర మధికమగును. ఎక్కిళ్లును శ్వాసము నస్పష్టస్వరము అధికముగ నావరించును. ఈలక్షణములు విస్తరించుకొలది దేహము ఇసుకకట్టక దలక కొయ్యవలె నిలిచిపోవును. దానం జేసియే యీ యవస్థను * దండకాలసకమని శాస్త్రములు చెప్పెను. పైచెప్పిన లక్షణములలో కొన్ని కనిపించినను రోగి యమపురికేగ సిద్ధముగట్టుచున్నాడని యెరుంగునది.

—(అసాధ్యలక్షణములు.)—

§ ధ స్థానములను గోళ్లను పెదవులును నల్లబడుట, మైమరచుట, ప్రాణశక్తి యాగిపోవుట, కన్నులులోనికి లాగికొనిపోవుట, కంఠస్వరము మిక్కిలి హీనమగుట, కీళ్లు సడలుట, నాడులు మిక్కిలి సన్నగిలుట, అంత నాడి కనిపించకుండుట, ఈలక్షణము లన్నియు నైనను కొన్నియైనను కనుపించిన రోగి బ్రతుకుట దుర్లభమని యెరుంగునది.

* "... ... అత్యర్థదుష్టాస్తు దోషాః దుష్టామబద్ధఖాః । యాంతః స్థిరాం తనుం సర్వాం దండవత్ స్తంభయంతి చేత్ । దండాలసకం నామ తం త్యజేదాశుకారిణమ్ ॥" అష్టాంగహృదయము నిదానస్థానము అష్టమాధ్యాయము.

§ "[illegible] నఖనేత్రోష్ఠ [illegible] వమ్యుద్గిరోధ్వ [illegible] । క్షామస్వరః సర్వ [illegible] [illegible] " అష్టాంగహృదయము ఎనిమిదవయధ్యాయము.

—(విషూచి - సాంక్రామికము.)—

ప్రాచీనమహర్షులు ఈవ్యాధి విశేషముగ వ్యాపించు స్వభావముగలదియనియు విశేషముగ మృత్యువును సూచించు నదియనియు నన్వర్థబోధకమగు "విషూచి" యను నామధేయము నిడుటచే నియ్యది సాంక్రామికవ్యాధులలో నొకటిగ పరిగణించినటుల దెలియుచున్నది. ఈసాంక్రామికవ్యాధులను పాశ్చాత్యవైద్యులు 'పండమిక్' (ఒకగ్రామమున నచ్చటచ్చటవ్యాపించు స్వభావముగలవ్యాధి), 'ఎపిడమిక్' (ఆదేశమునందంతటను విరివిగ వ్యాపించు స్వభావముగలవ్యాధి), 'పాండమిక్' (ప్రాయికముగ ప్రపంచమంతయు నేకకాలమున వ్యాపించు స్వభావముగలవ్యాధి) అను మూడువిధములుగ విభజించియున్నారు. ఈ విషూచికూడ పైమూడువిధములగు స్వభావములు గలదియనునట్లు "విషూచి" యను నామధేయమీ సాంక్రామికతను బోధించుచున్నది. దీనినుండివ్యాధులకుగల సాంక్రామికత్వజ్ఞానము పురాతనకాలమునుండియు ఆర్యులు దెలిసియున్నారనుట స్పష్టము. మరియు సాంక్రామికములను వాని వ్యాప్తినిగురించియు చరకమున విమానస్థానమందలి జనపదోధ్వంసనీయాధ్యాయమున గాననగును.

తృతీయ ప్రకరణము.

— చికిత్సకు పూర్వము ఆచరింపదగిన నియమములు. —

ఈ వ్యాధి గ్రామదేవతయున్నగు క్షుద్రదేవతలయొక్క ప్రకోపకారణమున జనించినదియని పిచ్చి నమ్మకముల చేతను కొందరును, విరోధులగువారు చేయు క్షుద్రప్రయోగములు (చేతబడులు) మొదలగు నాభిచారికముల వలన గలిగినదని మరి కొందరును, [illegible] సకాలమున చికిత్స జేయకయుందురు. మరి కొందరు నిర్లక్ష్యముచేతను వెనువెంట దగుచికిత్స జేయకయున్నారు. ఇంక కొందరు సమయమునకు దగు వైద్యుని సాహాయ్యము పొందలేని స్థితిలోనున్నారు. ఇట్టివారి ననేకుల నిప్పటికిని మనము చూచుచున్నాము.

[illegible] గలరావ్యాధి సోకినదని తెలిసినతోడనే రోగికి [illegible] భయమును గల్గించక ధైర్యమును జెప్పవలెను. రోగిధరించు వస్త్రములు పడక మొదలగువానిని ముందు చతుర్థప్రకరణమున జెప్పబోవు ప్రకారము శుభ్రపరచియుంచవలెను. వెంటనే తగుచికిత్సకునకు దెలుపవలెను. ఒకవేళ చికిత్సకుడు అచ్చట లేక సమయమునకు తటస్థపడకున్నచో రోగియొక్క లక్షణముల బట్టి వ్యాధి యేస్థితియందున్నదియును పైగనబరచిన లక్షణముల నుండి తెలిసికొనవలెను. పిదప నీప్రకరణమున జెప్పినవిధముగ మందులను వానిమోతాదులను అనుపానక్రమములను గమనించి మిక్కిలి జాగ్రత్తతో నుపయోగించవలెను.

ఈవ్యాధికి సకాలమున దగుచికిత్స జేసినచో నూటికి నూర్గురును ఆరోగ్యమును బొందుదురు. నేను గడచిన యిరువదియైదు వత్సరములనుండి విషూచీరోగుల కనేకులకు సకాలమునచికిత్స జేసి ఫలమునుబొందియున్నాడ. కొంతవరకు వ్యాధి ముదిరినపిదప జేయుచికిత్సలవలన ఫలమును విశేషముగ గాంచనేరము. వైద్యునిబుద్ధి కౌశల్యమునుండియు, త్రికాలవేదులగు మహర్షులచే కనుగొనబడిన యౌషధముల ప్రభావవిశేషమునుండియు, అంతిమావస్థయందును జేయుచికిత్సగూడ ఫలమును జూపును. అట్టిచికిత్సలనే నేననేకసమయములు జేసియున్నాడను. కాని వ్యాధి యేయవస్థయందున్నను చేయుచికిత్సయు సఫలంబగునని నమ్మదగదు. దీనిచే ప్రాథమికదశయందు చేయబడు చికిత్సలనుండి యెంతటిఫలమును గాంచగల్గుదుమో యంతటిఫలమును ఇతరావస్థల జేయుచికిత్సలచే గాంచనేరమనుట స్పష్టము. అనగా రోగారంభదశయందు చికిత్స జేసినచో నూటికి నూర్గురును స్వస్థతగాంచెదరు. ఇతరావస్థల జేయబడు చికిత్సలవలన నూటికి దాదాపు అరువదిమొదలు ఎనుబదివరకును ఆరోగ్యమును గాంచగలరని తలచెదను. గనుక "క్రియాకాలం న హాపయేత్" అను పూజ్యులగు వాగ్భటాచార్యులవాక్యమును స్మరింపుచు ప్రతిరోగమునందును తగినసమయమున చికిత్స జేయుట యావశ్యకము. విశేషముగ నిట్టిసాంక్రామిక వ్యాధులయందును త్వరపడుట ప్రధానకృత్యము.

వాయు — [illegible] విశుద్ధోస్రక్రమాత్త్వతః॥ అని వాక్యములను [illegible] ఈవ్యాధి విషమునుబోలె నతిశీఘ్రముగా ప్రాణహానిని కలుగ జేయునది గావున నొక నిమిషకాలమైనను ఉపేక్షించక రోగికి చికిత్స జేయుట మంచి దగును, మునుపటి వ్యాధులకుంబోలె ననేకాలమువరకు చికిత్స జేయ వలసిన పనియుండదు ఇది ప్రాచీనుల సిద్ధాంతము.

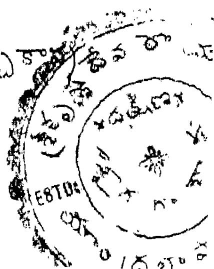
—{ [illegible]శాస్త్రాలను. }—

శుద్ధిచేసిన [illegible]	ఎఱ్ఱమిరపకాయలచూర్ణము
తుంగముస్తెచూర్ణము	పాటలీకపూరము
కొండిసీతాఫలవిత్తులచూర్ణము	

వీనిని సమభాగములుగా గొని యన్నిటిని నొకటిగ జేర్చి ఖల్వమున నుంచి [illegible] మెత్తగనూరి [illegible] మాత్రలు జేసి నీడ నెండించి మంచి గాజుసీసాలో నుంచవలెను. దీనిని రోగియొక్క వయోభేదమును వ్యాధిబలాబలమును గుర్తెరింగి తదనుసారముగ రెండేసిగంటలకొకసారి [illegible] ఉపయోగింపనగును. రెండు మూడు మోతాదులకే గుణము కల్గును.

—{ కస్తూరికల్పనము. }—

శుద్ధరసకర్పూరము	గోరోచనము
శుద్ధరససింధూరము	జున్ను (అదివచ్చి[illegible]
శుద్ధయింగిలీకము	మిరియాలు
శుద్ధవత్సనాభి	కస్తూరి
పావుదారు	నల్లమందు

వీనినన్నిటిని సమానభాగములుగ గ్రహించి యుందు కస్తూరియు నల్లమందును దక్కతక్కిన వానినన్నింటిని ఖల్వమునను నిచి చనుబాలుబోయుచు కాటుకవలె మెత్తనగువరకు నూరి బిళ్లగాచేసి యాబిళ్లను వెంటనే లేతరావియాకులమడతలో నునిచి సంప్రదాయము నెరింగి పుటపాకము జేయవలెను. పుటపాకము జేసినపిదప నందుండి బిళ్లను వెలికిందీసి బిళ్లకంటి యుండు ఆకులను విడదీసి మరల కల్వమున వేసి మునుపటివలె చనుబాలుబోయుచు రెండుజాములు నూరునది. బిళ్లచేసి దానిని లేతరావియాకుల సంపుటమున బెట్టి మునుపటివలె పుటపాక మొనరింపవలెను. ఈరీతి ఏడుసార్లు పుటపాకము జేయవలెను. పిమ్మట ఈద్రవ్యసముదాయమున జెప్పిన కస్తూరిని నల్లమందును కూడచేర్చి మునుపటివలె చనుబాలుపోయుచు నాలుగుజాముల కాలము కాటుకవలె మెత్తనగునట్లు నూరి పెసలగింజలంతేసిగానైనను లేక కందిగింజలంతేసిగానైనను మాత్రలుచేసి నీడనెండించి యుంచునది. ఈమాత్రలను రోగియొక్క వయోభేదమును రోగముయొక్క బలాబలమును అనుసరించి రెండేసిగంటల కొకమాత్రనైనను లేక రెండుమాత్రలనైనను మంచినీళ్ల యనుపానముతో నియ్యవలెను. కలరా వ్యాధియొక్క ప్రాథమికదశలో నీమందు నుపయోగించినచో నొకరైన నపాయముజెందక సుఖమును గాంచుదురనుటకు సందియములేదు. ఈయౌషధము కలరాను బోగొట్టునది యేగాక

చిరకాలమునుండి యున్న గ్రహణిని అతిసారమును కూడ నివర్తింపజేయును. కలరావ్యాధిలో నొకప్పుడు మూత్రము విడుదల యగుటయు సహజముగ కల్గును. అట్టిసమయమున పైనమాత్రలకు జెప్పిన ద్రవ్యములలో నల్లమందును మాత్రము వదలి తక్కిన ద్రవ్యముల జేర్చి పైజెప్పిన ప్రకారము పుటపాకము బెట్టి మాత్రలు జేసి. పైజెప్పినరీతి నుపయోగించినచో మూత్రము చక్కగ వెడలును. కలరావ్యాధిలో నేదశయందైనను ఈమాత్రల నుపయోగించినచో నమోఘమగు గుణమును కలుగజేయును.

—(విషాదివటి.)—

అతివస	జాజికాయలు
తుంగముస్తలు	లవంగాలు
మాచిపత్రి	శుద్ధిచేసిన గంజాయి... ద్ర.
మామిడిపిప్ప	ఎండిన మిరపకాయలు
కొడిసెపాలవిత్తులు	హారతికర్పూరము

పైజెప్పిన దినుసులలో కడపటి రెండు దక్క తక్కిన యెనిమిది ద్రవ్యములను ప్రత్యేకముగ నొక్కొక భాగముగను కడపటి రెండిటిని రెండేసి భాగములుగను జేర్చి వేర్వేరుగ చూర్ణము జేసి యన్నిటిని నొకటిగ కల్వమున నునిచి గంజాయియాకు కషాయమును బోయుచు లేక మంచినీళ్ళు బోయుచు మెత్తనగునట్లు నూరి సెనగగింజలంతేసి మాత్రల జేసి నీడ నెండించవలెను.

ఈమాత్రలను వయోభేదమును వ్యాధిబలాబలమును ననుసరించి రెండుగంటల కొకసూరి యొకమాత్రవంతున నీళ్లలో నియ్యవలెను. ఈమాత్రలచే కలరా నివర్తించుటయేగాక చిరకాలమునుండి యనుబంధములుగనుండు వాతశ్లేష్మాతిసారంబులును గ్రహణీరోగంబులును నివర్తించును. రక్తాతిసార పిత్తాతిసారములయందుమాత్రము మిరపకాయలను కర్పూరమును విడచి తక్కినపదార్థముల నన్నిటిని జేర్చి పైజెప్పినరీతి గంజాయాకు కషాయముననూరి మాత్రలు జేసి యుపయోగించునది.

విషూచీ నిషూదనరసము.

మిరపకాయలపొడి	తులం ౧	నల్లమందు	తులం ౧
హారతికర్పూరము	,, ౨	భాండేవకర్పూరము	,, ౧

వీనిని పైజెప్పిన భాగములప్రకారము గ్రహించి ఖల్వమునం దునిచి నిమ్మకాయలరసమును బోయుచు వారము దినముల వరకు చక్కగ నూరవలెను. పిదప రెండు లేక మూడు యవల పరిమితి గల్గునట్లులు మాత్రలుజేసి నీడ నెండించి మంచి గాజు సీసాలో భద్రముగనునిచి యుంచవలెను. ఈమాత్రలను వ్యాధి బలమున కనుగుణముగ గంట కొకమాత్రవంతున యుపయోగించవలెను.

విషూచీ కాలానలము.

ఇంగువ	మిరపకాయలపొడి
హారతికర్పూరము	నల్లమందు

పిసిని సమానభాగములుగ గ్రహించి మంచి తేనె బో యుచు నీ దాగు దినములు చక్కగ మర్దనము జేసి నాల్గు యవల పరిమాణముగల మాత్రలజేసి భద్రముగ నుంచునది. ఈ మాత్రలను రోగియొక్కయు రోగముయొక్కయు బలాబలముల ననుసరించి రెండేసిగంటలకొక మాత్రవంతున నీటితో నుపయోగించునది. మూసుమొత్తాదుల నుపయోగించునంతలో చక్కని గుణము కల్గును.

—॥ అజమోదావటి. ॥—

మంచి క్రొత్తయోమమును పరిశుభ్రముగ రాళ్లు దుమ్ము మొదలగునవి లేకుండ చక్కజేసి పదిరెండురూపాయలయెత్తుకు తక్కువలేకుండ గ్రహించి దానిని యొకమట్టిమూకుటిలోనునిచి పొయిమీదబెట్టి సన్నగ మంటబెట్టి దోరగవేయించి వేగిన పిదప దానిని వేడిగనున్నపుడే ఖల్వమున నునిచి వేడితగ్గునంతలో మెత్తగా నూరవలెను. మెత్తగా నలిగినపిదప మరల మూకుటిలోవేసి మాడకుండునట్లు మునుపటివలె వేయించవలెను. దానిని వేడిగనే ఖల్వముననునిచి మునుపటివలె నూరవలెను. ఈవిధముగ ఆరేడుతడవలు నూరినచో ఓమము నల్లగ నిగనిగలాడుచు చమురును కక్కుచు ముద్దయగును. అట్లు ముద్దకట్టునసమయమున పదిరెండురూపాయల యెత్తుగల యోమమునకు నాల్గురూపాయల యెత్తుగల హారతికర్పూరమును పైముద్దలో జేర్చి మెలకువతో మెత్తగనూరి కుంకుడు

గింజలంతేసి మాత్రలఁజేసి భద్రముగ నుంచునది. ఈమాత్రలను వయోభేదమును వ్యాధిబలాబలములను గమనించి తదనుసారముగ నుపయోగింపవలెను. దీనివలన కలరా నివర్తించుటయేగాక చిరకాలమునుండి వ్యాపించియుండు అజీర్ణమునకగిన విరేచనములను గ్రహణులనుగూడ నియ్యది నివర్తింపఁజేయును.

మరిచాదివటి.

మిరియాలు	హారతికర్పూరము
జిల్లేడువేరుల పైపొప్పర	ఓమము

ఈనాల్గిటిని ప్రత్యేకము చూర్ణముజేసి తులములవంతున గ్రహించి చూర్ణముచేసి యొకటిగ ఖల్వమునను నిచి యల్లపురసమును బోయుచు రెండుమూడుదినములు మర్దనగునట్లునూరి సెనగగింజలవలె మాత్రలుజేసి నీడనెండించి సీసాలో నుంచుకొనవలెను. ఈమాత్రలను వ్యాధివయోబలాబలములను పరిశీలించి తదనుసారముగ రెండుగంటల కొకసారియైనను మూడుగంటల కొకసారియైనను నీటియనుపానములో నియ్యవలెను. మూడు నాల్గు మోతాదుల నుపయోగించినచో విషూచి నివర్తించును.

విషూచీ గజకేసరి.

నీడనెండించిన పుదీనాఆకుపొడి	నేతిలోవేగిన యింగువపొడి
హారతికర్పూరము	ఎండు మిరపకాయలపొడి

వీనిని ప్రత్యేకము చూర్ణముజేసి తులములవంతున జేర్చి అందు నల్లమందు నొకతులమును కలిపి యీనాల్గిటిని ఖల్వమునందుంచి

పుదీనాఆకు రసమునను నూరుచు మాత్రల కనుకూలమగునట్లు నాలుగు ఘడియలు మర్దనము జేసి కందులవలె మాత్రలఁ జేయవలెను. వానిని నీడ నెండించి మంచిగాజుబుడ్డిలో నుంచునది. ఈమాత్రలను వ్యాధియొక్కయు రోగియొక్కయు బలాబలముల ననుసరించి మూఁడుగంటలకొకతడవ కొకటి లేక రెండు మాత్రలవంతున నీళ్లయనుపానమున నుపయోగింపనగును. మూఁడునాళ్లు మాత్రాదుల నుపయోగించునంతలో విషూచి శమించును.

కర్పూరాదివటి.

పచ్చకర్పూరము తు. ౧	దాల్చినిచెక్క తు. ౪
నల్లమందు తు. ౧	గవ్వపలుకుసాంబ్రాణి తు. ౪
కుంకుమపువ్వు తు. ౧	తుంగముస్తలు తు. ౨

ఈ వస్తువులను పైఁజెప్పిన భాగముల ప్రకారము గ్రహించి ఖల్వమునందుంచి నీళ్లనైనను పుదీనాఆకు కషాయమునైనను బోయుచు మెత్తగనూరి కందులవలె మాత్రలజేసి నీడనెండించి సీసాలో భద్రముగనుంచునది. ఈమాత్రలను వ్యాధి బలాబలముల ననుసరించి రెండుగంటల కొకమాత్రవంతున నీటి యనుపానముతో సేవించినయెడ విషూచి యతిశీఘ్రముగ నివర్తించును.

ఖదిరసారవటి.

కాచు	ఓమము
మాచికాయ	కర్పూరము
చిన్నకరక్కాయలు	శుద్ధిజేసిన ఇంగిలీకము

వీనిని ప్రత్యేకము ఒకతులమువంతున గ్రహించి చూర్ణముచేసి ఖల్వమునవైచి నిమ్మపండ్లరసమునుబోయుచు మెత్తనగువరకు నూరి రెండుగురిగింజలంత మాత్రలజేసి నీడ నెండించి భద్రముగ నుంచునది. ఈ మాత్రలను ఘంటకొకసారి నీళ్లలోజేర్చి యిచ్చినచో వాంతిభేది నిలుచును.

—॥ రసభస్మప్రయోగక్రమము. ॥—

ఇంగిలీకమునుండి తీయబడిన రసముచే వండబడిన రస భస్మమును భాండవకర్పూరమును సహజముగ నాంధ్రదేశ మునగల వైద్యులు మిక్కిలి నేర్పుతో వాడుట సర్వజన విదితము. ఈ రసభస్మమును కలరాయం దుపయోగించుట యుచితము. మనవారలు వ్యాధిబలాబలములను రోగిప్రకృ తిని చక్కగగమనించి తగినప్రమాణమును గల్పించి యుపయో గింపక తమకు దోచినట్లు నుపయోగించుటచే నత్యుధి విప రీతముగ పరిణమించును. దానంజేసి పండ్లూడుట నోరు పుండ గుట మున్నగు బాధలుగల్గుచున్నవి. అట్లుగాక రోగియొ క్కయు వ్యాధియొక్కయు బలాబలముల జక్కగగమనించి కలరావ్యాధియందు ఒక యవ (౧ గ్రైను) మొదలు పది యవ (౧౦ గ్రైను) ల పరిమితివరకు మోతాదుల గల్పించి మాత్రలుగా జేసి యామాత్రలను మంచినోఘుమసిందితోనైనను లేక శుంఠి మిరియములతోనైనను చక్కగ నూటుబెట్టి రెండు గంటల కొకతూరి యుపయోగింపవలెను.

తీగ మొదలగువాని పావుతులమొత్తము నేడెనిమిదిమాత్రల జేసి మాటిమాటికి నొక్కొక్క మాత్రను క్రమముగ మ్రింగించవలెను. ఇట్టి ప్రశస్తమైన కలరామందు గుణకారియగు నౌషధరాజము. సుకుమారులకును గర్భిణీస్త్రీలకును భయపడు స్వభావముగలవారికిని దీనిని యుపయోగింపజనదు. మరియు దీనిని వైద్యవిశారదులు సమయభేదములు కనిపెట్టి యుపయోగింపవలెను. గాని అందరును వారివారి యిచ్చవచ్చినట్టులు ప్రవర్తించుట మిక్కిలి యనర్థకరమగునని యెరుంగునది.

—(శీతకాదికషాయము.)—

శొంఠి	ఆవాలు
ఓమము	మిరియాలు

వీనిని ప్రత్యేకము ఒకతులమునంతున గ్రహించి యన్నిటిని మూకుడులోనుంచి పొయిమీదబెట్టి సన్నపుసెగను మూడు భాగములు వేగునట్లు వేయించి యందు ఒకసోలెడు నీళ్లు పోసి మూతమూసి యొకపొంగువచ్చునందాక కాచి మంచి పాత్రలోనికి వడగట్టియుంచునది. దీనిని విషూచివ్యాధి ప్రారంభదశయందు రోగికి రెండుగంటల కొకసారి యొకగుక్కెడు (ఒక ఔన్సు) నంతున మూడునాల్గు మోతాదుల నియ్యవలెను. కలరావ్యాధి నిశ్శేషముగ నివర్తించును.

—(వచాదికషాయము.)—

దోరగవేయించిన వస పలం. ౧ దోరగవేయించిన పచ్చిబియ్యపు పిండి పలం. ౧
దోరగవేయించిన మొందుమిరప
కాల్చులపొడి పలం. ౧ ముదురు మారేడుకాయ పలం. ౧

వీనినన్నింటిని పైజెప్పిన భాగభేదములచే గ్రహించి యందు నాల్గుశేర్లు తరవాణినీళ్లు (కలినీరు) పోసి నాల్గవపాలుమిగులు నట్లుగా కాచి వడియగట్టి యీకషాయమును రెండుగంటల కొకతూరి తడవకు అరగ్లాసువంతున ఇయ్యవలెను. రెండు మూడుమోతాదులలో విషూచి నివర్తించును.

—) భృంగరాజనస్యము. (—

విషూచియందు స్మారకములేక యుండునప్పుడు గుంట కలగరాకు పసరును రెండుముక్కులలో నైదేసిబొట్లు విడువ వలెను. ఇట్లు రెండుమూడుతడవలు అవసరమునుబట్టి నస్యము జేసిన మైకము తగ్గును. విషూచి గుణమగును.

—) చించాదినస్యము. (—

త్రికటుకము (శొంఠిపిప్పలిమిరియము)ల చూర్ణమును సైంధలవణమును చింతాకురసములో కలిపి రెండుముక్కులలోను ఐదేసిబొట్లు విడువవలెను. దీనివలన మూర్ఛయు విషూచియు నిలిచిపోవును. ఇయ్యది సుకుమారులకును బాలులకును వృద్ధు లకును గర్భిణీస్త్రీలకును నుపయోగింపంజనదు.

—) కరంజాద్యంజనము. (—

కానుగవిత్తులపప్పు, శొంఠి, పిప్పళ్లు, మిరియాలు, పసుపు, వీనిని సమభాగములుగ గ్రహించి మాదీఫలరసముచే చక్కగ నాలుగైదుదినములును మెత్తగనూరి కణికలుగజేసి నీడ నెం డించి యుంచవలెను. విషూచియందుకలుగు మత్తునందు కణి

కలను నారింజపండ్లరసముతోనైనను నిమ్మకాయరసముతోనైనను సానమీఁద నరగదీసి కంఠములో కందిగింజంత వేయవలెను. దీని నుండి మాంద్యము విషూచియందు కల్గు నుపద్రవంబులును తగ్గును. దీనిని సుకుమారులకును గర్భిణీస్త్రీలకును ఉపయోగింపకూడదు.

— వమనశాంతి. —

విషూచియందు కడుపుబ్బరంబును వాంతులును అధికముగనున్నపుడు గోరువెచ్చని వేడినీటిలో కొంచము ముప్పుకలిపి. యిచ్చిన వాంతియగును. దీనిచే కడుపునందలి దోషమంతయు బైటికి వెడలును. వాంతులు తగ్గును. ఇయ్యబడుమందులు శీఘ్రముగ గుణకరములగును. ఈప్రక్రియనుమాత్రము మిక్కిలి జాగరూకతతో సమయమునెరింగి వైద్యులు లుపయోగింపవలెను.

— వాంతులు నిలుపుటకు చికిత్సలు. —

— సర్షపలేపము. —

కలరావ్యాధియందు వాంతులు విశేషముగ నగుచున్నచో ఆవాలను పిండిజేసి నీళ్లుబోసి మెత్తగనూరి రెండువ్రేళ్ల వెడలుపును ఆరంగుళములనిడివియుకల యొక తెల్లని గుడ్డకుపూసి బొడ్డుదగ్గరనుండి రొమ్మురొమ్ముకు పైవరకు పట్టివేయవలెను. ఆపట్టీవలన విశేషముగ మంటబుట్టినచో తీసివేయునది. దీనిని సుకుమారులకును గర్భిణీస్త్రీలకును ఉపయోగింపందగదు.

—॥ మంచుగడ్డయుపయోగము. ॥—

వాంతులు నిలువక అప్పటప్పటికిని విశేషముగ నగుచుండెనేని మంచుగడ్డ (అయిస్) ను చిన్న ముక్కలుగా జేసి అప్పుడప్పుడును తినిపించుట మంచిది. మరియు లోపలి కుపయోగింపబడు మందులతోడను గంజిమొదలగు నాహారద్రవ్యములతోడను దాహమున కుపయోగించు నీటితోడను మంచుగడ్డముక్కలను జేర్చి యుపయోగించుట చాలమంచిది.

—॥ కార్పాసయోగము. ॥—

లేత పైడిపత్తికాయలను తేనెతోనైనను నిమ్మకాయ రసముతోనైనను సానమీద సరగదీసి యాగంధమును కొంచెముగ తేనెతోకలిపి యప్పుడప్పుడును ఇచ్చుచుండుట మంచిది. లేక నాలుకకు వ్రాయుచున్నను వాంతి నిలచును.

—॥ మాదీఫలయోగము. ॥—

మాదీఫలరసమునకు రెండు భాగములు పంచదారను కలిపి తేలికగా పాకముబట్టి యద్దానిని కొంచెము కొంచెముగ నాలుకకు రాయుచుండిన దుర్ఘటములగు వాంతులును నెక్కిళ్లును దప్పియు తగ్గును.

—॥ మయూరపింఛాదియోగము. ॥—

నెమలియీకెలు, ఏలకిగింజలు, ఉసిరికకాయలలోనిపప్పు, రేగుగింజలలోనిపప్పు, తెల్లనిపట్టుగుడ్డ, వీనిని సమభాగములుగ గ్రహించి మంచి మూకుడులోనునిచి నిప్పుసెగలో పుల్ల

మెత్తగా నూరగనూరిచి దానిని వేడిగనుండునప్పుడే కల్వమున నునిచి [illegible] మెత్తగనున్నట్లునూరి వస్త్రగాలితముచేసి జాగ్రత్తగా సీసాలో భద్రముచేయునది. దీనిని వాంతుల ప్రాబల్యమును ననుసరించి యొకటి రెండు గురుగింజలంతమాత్రము తేనెతోనైనను నిమ్మకాయల షర్బతుతోనైనను కలిపి నాలుకకు పలుమారు రాయుచుండవలెను. ఘోరమగు వాంతులు తగ్గును.

—{ మాదీఫలాదియోగము. }—

మాదీఫలముల తోలును మూకుటిలో నునిచి దోరగ వేయించి మెత్తగ పొడిచేసి నాలుగ్గురుగురిగింజలయెత్తు మాదీఫలముల పానకమునగాని తేనెతోగాని కలిపి అరగంట కొకసారి నాలుకకు పూయుచున్నచో వాంతులు తగ్గును.

—{ ఏలాదిచూర్ణము. }—

ఏలకులు, నాగకేసరములు, రేగుగింజలలోపప్పు, వరి పేలాలు, తుంగగడ్డలు, మంచిగంధము, పిప్పళ్లు, వీనిని సమ భాగములుగ గ్రహించి మెత్తగ పొడిచేసి యుంచుకొనునది. ఈచూర్ణమును కొంచెము తేనెను చక్కెరను కలిపి వ్యాధి బలమునుబట్టి రోగికి అయిదు యవలు మొదలు పది పదునైదు యవల యెత్తువరకు ఇయ్యనగును. వాంతులు తగ్గును.

—{ ఏలాదికషాయము. }—

పొట్టుతోగూడ మెత్తగా నలియకొట్టబడిన జీలకఱ్ఱను, ఏలకికాయలను వేర్వేరుగనైనను రెంటిని చేర్చియైనను ఒక

పాత్రలో నుసిచి యందు నాల్గుభాగములు నీళ్లుపోసి నాల్గవ పాలు మిగులునంతవరకును కాచి వడబోసి చల్లార్చి యీ కషాయమును అప్పుడప్పుడును కొంచెము కొంచెముగ నియ్య నగును. వాంతులు నిలచును.

—(దాడిమయోగము.)—

పుల్లదానిమ్మపండ్ల రసమునకు గట్టింత పంచదారనైనను పటికబెల్లమునైనను వేసి పాకుపట్టి కాగి చల్లారిన సీసాలో కలిపి మాటిమాటికి నిచ్చుట మంచిది. దప్పియు వాంతులును తగ్గును.

—(బిల్వమూల కషాయము.)—

మారేడువేళ్లకషాయమున కొంచెము తేనెకలిపి యిచ్చినచో తీవ్రములగు వాంతులు మానును.

—(ఉశీరాది కషాయము.)—

వట్టివేళ్లు, నేరేడుచిగుళ్లు, మామిడిచిగుళ్లు, దనియాలు, కురువేరు, ఈద్రవ్యములను అన్నిటినైనను కొన్నిటినైనను సమభాగములుగ గ్రహించి యొకకుండలో నుసిచి వస్తుసముదాయమునకు ఎనిమిది భాగములు నీళ్లుపోసి యొకటి రెండు పొంగులువచ్చునట్లు కాచి చల్లార్చి కావలసినపుడు ఆచల్లని కషాయమును దీసికొని యందు ఏలకులచూర్ణమునైనను పాదిరి పువ్వులనైనను వాసనకై కొంచెముగ వైచి కొంచెము తేనె జేర్చి కొంచెముకొంచెముగ లోనికిచ్చినయెడల వాంతులుతగ్గును.

—॥ జంబ్వామ్రాదిక పానీయము. ॥—

నేరేడుచిగుళ్ళను మామిడిచిగుళ్ళను సమభాగముగ గ్రహించి ద్రవ్యములకు ఎనిమిదింతలు నీళ్ళుబోసి యొకటికి రెండు పొంగులు వచ్చునంతవరకు కాచి వడియగట్టి చల్లార్చి అప్పుడప్పుడును కొంచెముకొంచెముగ నిచ్చుచుండిన వాంతులు తగ్గును.

—॥ ఏలామాదికపానీయము. ॥—

నాలుగుతులములు పేలాలు, రెండుతులములు ఏలకిగింజలు, రెండుతులములు నిమ్మకాయఱేకులు, వీనిని మూకుటిలో నుంచి నిప్పుల సెగమీద బెట్టి దోరగ మాడినసమయమున నొక సేరునీళ్ళను మూకుటిలోబోసి వెంటనే మూత బిగవలెను. ఒకపొంగు వచ్చినమీదట దించి వడియబోసి చల్లార్చి యాకషాయమును కొంచెముకొంచెముగ నిచ్చిన వాంతులు తగ్గును.

—॥ తండులకాదిపానీయము. ॥—

బియ్యపునూకలను ఉసిరికెకాయ గింజలలోని పప్పును ప్రత్యేక మొక్కొక్కపలమును గ్రహించి దోరగమాడ్చి యందొకసేరు నీళ్ళుపోసి యొకపొంగు వచ్చునంతవరకు కాచి వడియగట్టి చల్లార్చి యాసిటిని కొంచెము కొంచెముగ నిచ్చుచుండవలెను. వాంతులు నిలుచును.

—॥ లాజపానీయము. ॥—

మూడు తులముల వరిపేలాలు రెండుశేర్ల నీళ్లలోకలిపి యొకటి రెండు పొంగులువచ్చునట్లు కాచి వడియకట్టి యందు

కొంచెముగ నుప్పువేసి కలిపి మాటిమాటికిని యిచ్చుచుండ వలెను. వాంతులు నిలుచును. రోగికి బలము కలుగును.

—౹ జీరకపానీయము. ౹—

జీలకఱ్ఱను చనుపాలలోనూరి వడియగట్టియైనను లేక వట్టి చనుబాలనైనను మాటిమాటికి త్రాగించుట మిక్కిలి యుక్తముగనుండును. దీనివలన వాంతులు తగ్గుటయేగాక వెక్కిళ్లు మొదలగు నుపద్రవములుకూడ మానును.

—౹ మృత్ఖండపానీయము. ౹—

పాటిమట్టిగడ్డ, పాతకుండపెంకు, నల్లని యినుక పిసినిలో నెద్దానినైనను నిప్పులలో నెఱ్ఱనగునట్లు కాల్చి నీళ్లలోవైచి యానీళ్లనువడియగట్టి చల్లార్చి యిచ్చుచుండిన దప్పియు వాంతులును మానును.

—౹ వెక్కిళ్లు వానిచికిత్స. ౹—

కలరావ్యాధియం దుపద్రవరూపముగ వెక్కిళ్లు గల్గును. ఈవ్యాధియందుకల్గు నుపద్రవములలో నియ్యది మిక్కిలి క్రూరమైనది. అట్టి యుపద్రవము కల్గినమాత్రముననే వ్యాధియొక్క యంతిమదశయని నిశ్చయించి యనేకులు చికిత్సల జేయుటమాని నిరాశజెందుదురు. వెక్కిళ్లు ప్రాయికముగ నీవ్యాధియొక్క యంతిమదశను సూచించునది యనుట నిక్కమే. అయినను అందును భేదములుగలవు. కావున జ్ఞానవంతులగు వైద్యులు వ్యాధిదశను నిశ్చయించునంతవరకును చికిత్సల మానుట పిచ్చితనము.

— కీటప్రయోగము. —

కందిరీగ గూడును దెచ్చి యందున్న కందిరీగ రెక్కలు మలము మున్నగునవి లేకుండ శుభ్రము జేసి మెత్తగనూరి నాలుగు గురిగింజలయెత్తు మోతాదులు తేనెతోనైనను మంచి నీళ్లతోనైనను కలిపి ఇయ్యవలెను. రెండుమూడు మోతాదుల నుపయోగించునంతలో క్రూరములగు వెక్కిళ్లు నివర్తించును.

— అజాజీయోగము. —

జీలకఱ్ఱ, పటికబెల్లము, లేక బెల్లము, ఈవస్తువుల సమ భాగములుగ జేర్చి తేనెతోనూరి చిన్నయుండలుగ జేసి యాయుండల పుక్కిట నిడికొని దానిరసమును మ్రింగుచుండిన వెక్కిళ్లు నిలచును. అట్లు పుక్కిటనుంచుకొనుటకు తగిన శక్తిలేనిసమయమున నైనజెప్పిన యుండలను చల్లని నీటిలో కొంచెముగ కలిపి లోపలికి త్రాగింపందగు. లేక కొంచెముగ తేనెతోకలిపి తినిపించవలెను.

— మిరియపుగుటికలు. —

మిరపకాయలపొడి ప. ౧. బెల్లము ప. ౮. ఈరెండిటిని చేర్చి మెత్తగా కలియనూరి గురిగింజలవలె మాత్రలజేసి సమయము నెరింగి యొకటి రెండుతడవలు తేనెయనుపానముతో నిచ్చునంతలో వెక్కిళ్లు మానును. ఇయ్యది సుకుమారులకును గర్భిణీస్త్రీలకును ఇయ్యదగదు.

— నిశాధూమము. —

పసుపుపొడిని ఒక కాకితములోబోసి చుట్టచుట్టి చుట్టను పీల్చువిధమ్ముగ పొగను పీల్చినచో వెక్కిళ్లు మానును.

—॥ ఏలాదిధూమము. ॥—

ఏలకులపొట్టు, పట్టుగుడ్డ, పాతగోనెదింపి, పెసలపొట్టు, వీనిని పైజెప్పినరీతిగ చుట్టజుట్టి పొగ పీల్చినచో వెక్కిళ్లు నిమ్మళించును.

—॥ జీరకాదిపానీయము. ॥—

జీలకఱ్ఱ, పుల్లదానిమ్మగింజలు, ఈరెండింటిని సమముగ జేర్చి నలుగగొట్టి నాలుగింతలు నీళ్లుబోసి కాచినదియుగట్టి చల్లార్చియిచ్చినచో వెక్కిళ్లుమానును.

—॥ కార్పాసపానీయము. ॥—

ప త్తిగింజలలోని పప్పును నలకిగింజలను సమముగ జేర్చి నాల్గుభాగము లధికముగ నీటితో గలిపి కషాయముకాచి వడియగట్టి చల్లార్చి యందు పటికిబెల్లమును కొంచెముగ జేర్చియిచ్చిన వెక్కిళ్లు మానును.

—॥ బిల్వాదిపానీయము. ॥—

పచ్చిగనుండు మారేడు వేరుపైబెరడు— లేక దానియూరు ఏలకులు, నాగకేసరములు, దాల్చినిచెక్క, వీనిని సమభాగములుగ జేర్చి నలుగగొట్టి నాలుగింతలు నీళ్లుపోసి కషాయము కాచి నాల్గవపాలు మిగిలియుండగ దించివడియగట్టి చల్లార్చి భద్రముగ నుంచునది. ఈకషాయమును కొంచెము కొంచెముగ నిచ్చినచో వెక్కిళ్లు మానును.

వేయించబడిన పాతబియ్యము పలములు. ౨. పచ్చిమారేడాకు పలములు. ౪. ఈరెంటిని రోటిలోనునిచి దంచి

యవమా గోధుమను నానగబోసి బియ్యమునుమాత్రము ఒక సేరు నీళ్లుపోసి యొకటి రెండు పొంగులువచ్చునంతకు కాచి వడియగట్టి యిచ్చుచుండిన నిక్కలి ప్రకారములగు వెక్కిళ్లు మానును.

మంచినీళ్లకల చెరువుల సమీపమునను, లేక కాలువ గట్లయందైనను వరిచేలగట్లయందైన నుండు పీత బొక్కలలోని నీటిని దెచ్చి వడియగట్టి కావలసినప్పుడెల్ల కొంచెముకొంచెముగ త్రాగించినచో ఘోరములగు వెక్కిళ్ళు నివ్వళించును.

—॥ తృష్ణ (దప్పి.) ॥—

కలరావ్యాధియందు దప్పికూడ బలిష్ఠమైనయుపద్రవము. ఈయుపద్రవము కలరావ్యాధి వృద్ధినొందుకొలదియు శరీరమున్నంగల సౌమ్యములగు ద్రవధాతువులుతగ్గి నోటనీటియూటతగ్గుచుండుటవలన కలుగును. క్రమముగ నాలుకయందు తడి కొంచెమైనలేక తాటిపట్టయుంచులవలె గరగరలాడుచుండును. ఈలక్షణము లధికములగుకొలది దప్పియోర్వ శక్యముగాక యెన్నినీళ్లు త్రాగినను శమించని వృద్ధియగుచుండును. అట్టిదప్పి కలిగినప్పుడు సహజముగ మనవారలు గుక్కెడు నీళ్లనిచ్చినను అత్యధిక విశేషముగ శీతలముం జేయుననియు ప్రమాదజనకమనియు తలంచి జలమును కొంచెమైన నియ్యరు. * తృష్ణానిరో

* "తృష్ణా ప్రాణ్యపహా ప్రోక్తా న తత్ఫలం యది। మరణం దీర్ఘరోగం వా ప్రాప్నుయాత్ తృష్ణయా నరః। తృషితో మోహమాయాతి మోహాత్ప్రాణాన్ విముఞ్చతి। తస్మాత్సర్వావస్థాసు న క్వచిద్వారి వారయేత్" యుందుమూలమున తృష్ణాదికము.

ధముచే (దప్పివేగమును అడంచుటచే) గల్గు నుపద్రవముల దెలియక మనవారు మూఢులై జలము నియ్యకుండుటం జేసి యనేకసమయముల రోగులకు దీర్ఘవ్యాధులు గల్గుటయేగాక యొకసమయమున ప్రాణహానియు గల్గుచున్నది. కావున దప్పి కల్గకుండ కాపాడుట ప్రథమోద్యమము. అంతనిలువక దప్పికగ గనేని తోడనే దానినడంప చల్లటినీటికి సమానమగునది వేరొండు లేదు. మంచినీళ్లలో నట్టివేరు పాదిరిపువ్వులు మొదలగు ద్రవ్యములకలిపి యియ్యనగును. నీటియందు మంచుగడ్డను వైచి యియ్యవచ్చును. సోడా మొదలగు పానీయములు నియ్యనగును. తరవాణినీళ్ళు (కూటినీళ్ళు-పుల్లనీళ్ళు) ఇచ్చుట మంచిది. ఈ నీటియందు పంచదార నిమ్మకాయలరసమును కలిపి యిచ్చుట యుచితము. పైవానిలో కూటినీటితో సమానమైనది వేరు లేదు.

—॥ దప్పి తగ్గుటకు చికిత్స. ॥—

—॥ తక్రపానీయము. ॥—

పలుచని నీటిమజ్జిగను పెరుగుమీద తేటనీరును అప్పుడప్పుడు ఇచ్చుచుండుట మంచిది. ఇందు అవసరమున్నచో కొంచ ముప్పును కొంచము నిమ్మకాయరసమును కూడచేర్చి యిచ్చుటయు మంచిది. దీనినుండి క్రూరమగుదప్పియు వాంతులును తగ్గును.

—॥ నింబపానీయము. ॥—

లేత వేపచిగుళ్లను నాలుగింతల నీళ్లలోవేసి రెండు మూడు పొంగులు వచ్చునంతవరకు కాచి వడియగట్టి చల్లార్చి యిచ్చుచుండిన దప్పి యణంగును.

—॥ మినుపానీయము. ॥—

మినుములు వీసెను అరసేరు చల్లనినీటిలో కలిపి కొంచెముగా కొంచెముగ నిచ్చుచుండిన దప్పి తగ్గును. లేక కావలసినంత మాత్రె మొక్కసారిగ నిచ్చినను వాంతియు దప్పియు నడంగును.

—॥ ఖర్జూరాదిపానీయము. ॥—

ఖర్జూరపుకాయలైనను అతిమధురమున్నైనను పర్పాటకిమున్ననను రెండుతులములు తెచ్చి యొకసేరునీళ్ళు వేసి యొకటిరెండు పొంగులు వచ్చువరకు కాచి చల్లార్చి యానీటిని దప్పి తగ్గునంతవరకు కొంచము కొంచము ఇయ్యవచ్చును. దప్పి నయమగును.

—॥ తండులపానీయము. ॥—

బియ్యపుకడుగు (బియ్యము ఉడుకుట కారంభించునపుడు వేడిగ తీసియుంచు) నీటిలో కొంచెముగ నిమ్మకాయరసమును ఉప్పును కలిపి దప్పి యణంగువరకును కొంచెము కొంచెముగ నిచ్చుటచే దప్పితీరును.

—॥ హిమాంబుపానీయము. ॥—

మంచుగడ్డ దొరకినచో ముక్కలంజేసి కొంచెముకొంచెముగ నిచ్చుచుండుట చాలామంచిది. మంచుగెడ్డనిచ్చిన శీతలము గ్రమ్మునని మనవారు చాలాభయపడుదురుగాని యొకప్పుడును అటుకానేరదు. ఋక్కిలి ధైర్యముతో సంశయింపక ధారాళ

ముగనుపయోగింపనగును. క్రూరమగు దప్పి పంతులుమాయమగును.

—॥ ద్రాక్షాదిగండూషములు. ॥—

ద్రాక్షపండ్లరసము, చెరకురసము, తేనె, బెల్లము— లేక పంచదారపానకము, తేటనగు చింతపండు పులుపుసిరు, పుల్లనైయుండు దానిమ్మ మొదలగువానిరసము, పీసిల్లో దేసినైన కొంచెముగ నోటనుంచుకొని నాలుగైదుమాఱులు గండూషముచేసినచో మిక్కిలి క్రూరమగు దప్పితగ్గును. లేక పైజెప్పిన పండ్లరసమును కొంచెముగ సీటిలో కలిపియిచ్చిన దప్పి నెమ్మదిసెందును.

రోగి కోరునప్పుడెల్ల వట్టిచలినీళ్లనుమాత్రము నియ్యంజనదు. పైజెప్పినరీతిగ సంస్కారముచేసి యుపయోగించునెడ వ్యాధిబలముతగ్గి త్వరలో స్వస్థపడగును.

—॥ చలవ గ్రమ్ముట దానిచికిత్స. ॥—

కలరా వ్యాధియందు శరీరమంతయు అల్లికలవ కాడలవలె చల్లబడుట యొక లక్షణమైయున్నది. ఈ చలవ ముందుగ కాళ్లయందైనను చేతులయందైనను లేక రెంటియందైనను ప్రారంభమయి పిమ్మట శరీరమునందెల్ల వ్యాపించును. ఇయ్యది శరీరమునందలి రక్తముయొక్క బలము క్షీణించుట వలన కలుగును. చలువ కనుపించినప్పుడసే తగుచికిత్స జేసినచో వెంటనే తగ్గును. ఉపేక్షించినచో క్రమముగ శరీరమునందెల్ల

వ్యాపించును. కావున శీతలము శరీరమునందెల్ల వ్యాపించి నాడి క్షీణించకమునుపే తగుచికిత్సకుని యనుమతిచేనైనను స్వయముగనైనను నైద్యుని మూలముననైనను త్వరితముగ చికిత్సంజేయ యత్నించుట ముఖ్యకర్తవ్యము.

—కస్తూరిప్రయోగము.—

పైజెప్పినరీతిగ చలువ ప్రకోపించినపుడు తోడనే శరీరమున మిక్కుటముగ చెమటగారును. మూత్రముతగ్గును. నాడి క్షీణదశ నొందును. అట్టి దుర్గుణములమాన్పి చలువను పోగొట్టుటకై కస్తూరివంటి పదార్థము వేరొండులేదని దృఢముగ చెప్పవచ్చును. కావున కస్తూరిని రోగియొక్కవయస్సును వ్యాధి బలమును అనుసరించి తడవకు అరగురిగింజయెత్తు మొదలు రెండుగురిగింజలయెత్తువరకు తేనెతోనైనను చనుబాలతోనైనను కలిపి ఇయ్యవలయును. మద్యపానమలవాటుగా నున్నవారికి కొంచెము బ్రాందితోనైనను మంచిసారాయితోనైనను కలిపి యిచ్చుటమంచిది. చలువ తగ్గునంతవరకును గంటకొక తూరి యిచ్చుచుండిన క్షీణించిన నాడికి బలముకలిగి శరీరమునకు సమమగునుష్ణమును కలుగంజేయును.

—కస్తూర్యాదిఘటి.—

కస్తూరి, కుంకుమపువ్వు, శుద్ధిచేసిన వత్సనాభి, జున్ను, పాపుదారు, గోరోచనము, మిరియాలు, వీనినన్నిటిని సమభాగములుగ గ్రహించి కస్తూరిగాక తక్కినవానిని చిత్రమూ

లవు రసముతో నాల్గుగ్రుదినములు కాయకవలె మెత్తనగు నల్లనూరి పిమ్మట కస్తూరినిచేర్చి జిల్లేడరగోగుకషాయముతో నైనను చిత్రమూలపు స్వరసమును జోసిద్దైనను అయిదారు దినములునూరి పెసలవలె మాత్రలంజేసి నీడనెండించి సీసాలో భద్రముగ నుంచవలెను. ఈ మాత్రలను వయోభేదమును రోగబలమును జూచి తడవ కొకటిమొదలు మూడునాల్గు మాత్రలవరకు తేనెలోచాది యియ్యవలెను. ఈరీతి నరగంట కొకతూరిచొప్పున శీతలముతగ్గి నాడికిబలము గల్గువరకు ఇచ్చుచుండవలెను.

చలువగ్రమ్మి నాడి క్షీణించి విరేచనము లగుచున్న పైనుదహరించిన 'కస్తూరీకల్పరసము' ఉపయోగింపనగును.

చలువతగ్గక నాడిక్షీణించి యున్న మొదల "గరళ కాలకూటము" "సింహప్రతీపానలము" "వాతగజాంకుశము" అను నీయౌషధములను తగిన వైద్యసహాయమును బొంది యుపయోగించిన మిక్కిలి గుణకారిగనుండును

—॥ చలువకు బాహ్యోపచారములు. ॥—

—॥ శిగ్రుత్వగాదిలేపము. ॥—

మునగచెక్కను చక్కగా పొడిచేసి దానితో హారతి కర్పూరమును పసుపుపొడిని చేర్చి మెత్తగాకొట్టి శరీరమునందంతటను రుద్దవలెను. లేక మునగచెక్కనుమాత్రము పొడిచేసి రుద్దవలెను. చలువ తగ్గునంతవరకు అరగంట కొకతూరి రుద్దవలెను.

—॥ లశునాదిలేపము. ॥—

వెల్లుల్లిపాయలను చక్కగానొలిచి పైపొట్టుదీసి మెత్తగానూరి యరికాళ్లకును అరిచేతులకును రుద్దవలెను. దానిని బ్రాందీతోఁ గలిపియు రుద్దవచ్చును. గంటకొకతూరి రుద్దినచో చలువమాని యుష్ణముగలుగును.

—॥ కర్పూరతైలాది లేపము. ॥—

కర్పూరతైలమునైనను ఉమకులామునైనను శరీరమునందంతటను రుద్దవలెను. అరగంటకొకతూరి రుద్దుచున్న చలువ తగ్గును.

—॥ సర్షపాదిలేపము. ॥—

ఆవాలపిండిని కర్పూరమును సమముగ కలిపి కాళ్లకును చేతులకును రుద్దవలెను. శరీరమునం దంతటను గ్రమ్మియుం డునట్లు కంబళ్లచే గప్పవలెను. చలువ తగ్గి వేడిగలుగును.

—॥ కర్పూరాదిలేపము. ॥—

హారతికర్పూరమును పసుపుపొడిని ఉలవపిండిని సమముగ జేర్చి కాళ్లుచేతులకును శరీరమునందంతటను చలువ తగ్గునంతవరకు రుద్దుచుండవలెను. చలువ తగ్గును.

—॥ కుళుత్థాదిలేపము. ॥—

ఉలవపిండి, మెత్తగానూర్చిన కచ్చికబూడిదె, పసుపుపొడి, వీనిని సమముగ జేర్చిగాని వేర్వేరుగగాని చలువ తగ్గునంతవరకు మాటిమాటికి రుద్దవలెను.

సైకతాది స్వేదము.

ఇసుక, ఉప్పు, కందులు, ఇటికెరాతిపొడి, గోధుమల పొట్టు, తవుడు, మొదలగువానిని మూకుటిలో వేసి వేచి గుడ్డలోబెట్టి యోర్వదగినంత వేడియుండునట్లు దేహమునకు కాపుపెట్టవలెను. కంబళిచే దేహమంతయు గప్పనగును. శీతలముతగ్గి వేడినిగల్గించును.

ఉష్ణోదకోపచారము.

వేడినీళ్లతో నింపిన సీసాలను నీరు కారకుండునట్టులు మూతికి మంచి బిరడాలుమూసి బిగియించి యాసీసాలను చలువగ్రమ్మిన రోగికి నలుప్రక్కలనుంచి పైన కంబళ్ళచే గప్పుటమంచిది.

కాళ్లు చేతులు నరములు లాగుటకును, కొంకరలుబోవుటకును చికిత్స.

కలరావ్యాధి మిక్కిలి యభివృద్ధినొందినదనుటకు కాళ్లయందును చేతులయందును నరములు లాగుటయు కొంకిరలుబోవుటయు నొకలక్షణమునగనున్నది.

ఇట్టి క్రూరదశయందు వాతగజాంకుశము మిక్కిలి చక్కగ పనిచేయనోపును. మరియు చలవతగ్గుటకై పైజెప్పిన మునగచెక్కపొడి మొదలగు బాహ్యోపచారములును, హితముగ పిసుకుటయు మంచిది.

మరియు విఖ్యాతములగు నారాయణ తైలము, ప్రసారిణీ తైలము, అర్కాక్షీర తైలము, మొదలగు తైలములనుబూసి కొంతకాలముగువరకు గుడ్డ చుండవలెను.

— మూత్రమును వెడలించు నుపాయములు. —

కలరావ్యాధియందు విశేషముగ మూత్రము బంధించుట గూడ యుత్పన్నమైయున్నది. శరీరమునందలి సౌమ్యములగు ద్రవధాతువులన్నియు విరేచనరూపముగ బోవుటయు సహజము. దానం జేసి మూత్రము బైట వెడలక బంధించియుండుటయు గలదు. కొన్ని సమయములయందు విరేచనము లగుచున్నను కాకున్నను మూత్రము బంధించుటయు కలదు. ఇట్టి దురవస్థగో సరోగులు అయిదారు దినములవరకును జీవించియుండెదరు. ఏ కాలమునకు దగిన యుపచారములం జేసినచో నట్టి క్రూరావస్థగూడ శమించి జయమును గాంచనగును.

మూత్రమును బంధించి వమనవిరేచనములు రెండును లేక విరేచనములు మాత్రంబైనను అగుచున్న యెడ అట్టి విరేచనముల కట్టుబట్టక నల్లమందుతో జేరిన యేమందునైన నుపయోగింపంజనదు.

చలువ లేక యే మూత్రము బంధించినను, లేక చెమట వడియుచు మూత్రము బంధించినను ఈ క్రింద గనుపరపబడిన యుపచారముల జేయుట యవసరము. లేనిచో దగు వైద్యుల సహాయము నపేక్షించుట యుచితము.

—(మూత్రము స్రవించుట కుపాయములు.)—

రెండు శేరులనీళ్లలో పదునిమిది గురిగింజలయెత్తు మంచి సురేకారమును వేసి కాచి యా వేడినీటిలో కంబళిబట్టను తడిపి నీరుపిండి వేడిగానుండు నాకంబళిబట్టచే పొత్తికడుపున పలుమారు కాపుకాచవలెను. గంటకొకతూరి పదిపదునైదు నిమిషములకాలము కాచుచుండిన మూత్రము వెడలును.

—(సురేకారాది లేపము.)—

సురేకారము, రేవలచిన్ని, ఈ రెంటియందును బ్రాంది సారాయి, గోమూత్రము, ఈ మూడిటిలో నొకదానిని కలిపి మెత్తగ గంధమువలె నరగదీసి పైజెప్పిన కాపుపెట్టిన పదినిమిషములకు పొత్తికడుపుమీద పట్టువేయుట యుచితము. ఈ కాపును పట్టును రెండుతడవలు చేయులోపల మూత్రము ధారాళముగ స్రవించును.

—(ఇక్షురాది క్షారలేపము.)—

నీరుగొబ్బిని సమూలముగ నొకమూకుటిలో నుసిచి మాడిచి బూడిదెచేసి యాబూడిదెను కొంచెము సురేకారమును గోమూత్రముతో నూరి పొత్తికడుపుమీద పట్టువేసినచో మూత్రము ధారాళముగ వెడలును.

పైజెప్పినవానితో రాతికాయ నరగదీసి పట్టువేసిన మూత్రము వెడలును.

—॥ కుంకుమాదిపానము. ॥—

మంచిసురేకారమును తడవకు రెండుమొదలు ఆరు గురిగింజల యెత్తువరకు ఒకశేరు నీటిలోఁగలిపి తడవకొక గ్రుక్కెడు నీళ్ళవంతున గంటకొకతూరి యిచ్చుట మంచిది.

పైఁజెప్పిన పట్టులను కాపును వేసినను మూత్రము ధారాళముగ విడకున్నచో నీచికిత్సను జేయవలెను.

—॥ పునర్నవాదికషాయము. ॥—

తెల్లగలిజేరు వేళ్ళనైనను, ఏనుగుపల్లేరుకాయలనైనను, పల్లేరు సమూలముగనైనను నలుగఁగొట్టి రెండుపలముల పరిమితముగ గ్రహించి యొకసేరు నీళ్ళుపోసి నాలుగైదు పొంగులు వచ్చునందాఁక కాచి వడియఁగట్టి చల్లార్చి యాకషాయమున కొంచెము బ్రాందినికలిపి తొమ్మిది గురిగింజలయెత్తు మంచి సురేకారమును కూడకలిపి యుంచునది. చెమటలు విశేషముగ నుండి మూత్రము విడలనిసమయమున పైజెప్పిన కాపును వేసి పట్టును బెట్టుచు నీకషాయమును గంటకొకతూరి తడవకు గ్రుక్కెడువంతున త్రాగించినచో మూత్రముజనించి ధారాళముగ విడలును.

—॥ దూర్వామూలాదికషాయము. ॥—

పచ్చగరికవేళ్లు, చెరకువేళ్లు, దర్భవేళ్లు, పూచికవేళ్లు, రెల్లువేళ్లు, వరిగడ్డివేళ్లు, వీనిలో నొకదానినైనను కొన్నిటినైనను అన్నిటినైనను పచ్చివిగదెచ్చి మెత్తగ నలుగగొట్టి

దానికెనిమిదింతలనీళ్లుపోసి రెండు మూడుపొంగులు వచ్చునంత వరకును కాచి వడియగట్టి చల్లార్చి యుంచునది. మూత్రము బంధించి యెట్టియవస్థలోనున్నను పైనుదహరించిన కాపును పట్టులను వేయుచు నీకషాయమును గంట కొక గ్రుక్కెడు యిచ్చిన మూత్రము గలిగి నిరాటంకముగ వెడలును.

—{ చలువయు చెమటయు లేక మూత్రము బంధించి యున్నపుడు చేయదగిన చికిత్స. }—

దప్పి యధికముగనుండి చలువలు గ్రమ్మక బంక చెమటలు లేక మూత్రము పైటరాక బంధించియుండునపుడు లేత కొబ్బరికాయనీళ్లను అప్పుడప్పుడును ఇచ్చుచుండుట మంచిది.

—{ మూలకాది స్వరసము. }—

ముల్లంగిదుంపలను అరటియూచలను సమభాగములుగ గ్రహించి రోటవేసిదంచి రసమునుదీసి యందు కొంచెముగ తాటికల్కండనుకలిపి గ్రుక్కెడు త్రాగించవలెను. దీనిని గంట కొకతూరి త్రాగుచున్న మూత్రము నిరాటంకముగ వెడలును.

—{ పాషాణభేది కషాయము. }—

పిండికొండ, దోసగింజలు, ఈరెండిటిని ఒక్కొకపలము వంతున గ్రహించి నలుగగొట్టి మూకుటిలోనునిచి యొక సేరు నీళ్లుబోసి రెండుమూడు పొంగులువచ్చునట్లు కాచి వడియగట్టి చల్లార్చి యందు తాటికల్కండను కొంచెముగ కలిపి గంటకొక గ్రుక్కెడువంతున త్రాగించినచో మూత్రము జల్లని వెడలును.

—॥ మూత్రబంధమున క్షారప్రయోగము. ॥—

పైఁ జెప్పిన చికిత్సల నుపయోగించినను మూత్రము వెడలక బాధపడుచుండువారలకు క్రింద చెప్పబడు ప్రయోగముల నుపయోగించినచో మిక్కిలి యుపకారకములై యుండును.

—॥ అపామార్గాది క్షారయోగము. ॥—

ఉత్తరేణి, సిరుగొబ్బి, అరటి, ముల్లంగి, మొదలగు వానిని కల్పమున జెప్పిన ప్రకారము క్షారము జేసి యాక్షారములన్నియును, సగ్గుదైనమున్నైనను, యవక్షారమునైనను, రోగియొక్క బలమును రోగముయొక్క స్థితిని పరిశీలించి తదను సారముగా నాలుగుండి మూడు గోధుమగింజలంత పరిమితిని పైఁ జెప్పిన కషాయములలో నొకదానిలోనైనను లేక బారలి బియ్యపు గంజిలోనైనను కలిపి గంటకొకతూరి యిచ్చినచో నాల్గు ఘడియలకు మూత్రబంధములునువదలి మూత్రము ధారాళముగా వెడలును.

—॥ ఇక్షురాదికషాయము. ॥—

సిరుగొబ్బిని దెచ్చి సలగగొట్టి యెనిమిదింతల నీళ్లుబోసి యొకటిన్నరరెండుపాలుగులు వచ్చునంతవరకు కాచి వడియగట్టి చల్లార్చి దినమొక గుక్కెడువంతున రెండుగంటలకొకతూరి యిచ్చిన మూత్రము వెడలును.

—॥ శిలాఫలాదిపానము. ॥—

రాతికాయను సానమీద నిమ్మకాయరసముతో గంధమువలె నరగదీసి పుల్లనితరవాణినీళ్లలో పావుతులము కలిపి

యిచ్చినచో వెంటనే మూత్రము వెడలును. అవసరమునుబట్టి గంటకొకసారి యిచ్చుచుండవలెను.

మూత్రము ధారాళముగ వచ్చునంతవరకును పైజెప్పిన కషాయములను, వేడికాపడములను, పట్టును సాధ్యమగునంత వరకు చేయుచుండవలెను.

మరియు బార్లీబియ్యపు తేటగంజిని తరవాణీనీళ్లను కలిపి యిచ్చుచుండవలెను. మూత్రమును అనాయాసముగ వెడలించుటలో నింతకన్న వేఱుప్రక్రియ గానరాదు. ఇయ్యది మూత్రమును వెడలించి రోగికి బలమునుగూడ నిచ్చును.

మరియు ముక్కాలిక్రమముగ మూత్రబంధమున చింతామణియందు చెప్పిన శంఖద్రవమును క్షారద్రవములను మూడు నాల్గు బొట్లను గుక్కెడు నీళ్లలో కలిపి యిచ్చుట యుచితము. వీనినిమాత్రము గర్భిణీస్త్రీలకును పసివారలకును వృద్ధులకును నుపయోగింపఁజనదు.

చతుర్థప్రకరణము.

— కలరారోగుల నుంచవలసిన నియమములు. —

కలరావ్యాధి తగిలినదని తెలిసినతోడనే యారోగిని తత్కాలమున సమీపమునసుండు దొరతనమువారి చికిత్సాలయములకుగాని యిందుకై ప్రత్యేకముగ నియమితములగు వైద్యాలయములకుగాని పంపుట మంచిది. అచ్చటనుండు

చికిత్సకులు రోగికి తగిన యుక్త సౌకర్యములు నేర్పరిచి ఆయా సమయములనెఱిగి తాను సముచితముగ చికిత్సల జేయుదురు. తగిన పరిచారకుల నియమించి సమయోచితములగు నుపచారముల జేయ నియమించెదరు. ఇట్లుచేయుటకు మనము కొంత ద్రవ్యవంతులుగనున్నను రోగులకు సమయోచితముగ తగు నుపాయముల జేయజాలము. కావున రోగిని రోగ ప్రారంభదశయందే చికిత్సాలయమునకు బంపుట యుచితము. చికిత్సాలయములకు రోగిని బంప నిష్టములేకున్నను, చికిత్సాలయములు దూరముననున్నను రోగిని యీక్రింద గనబడు విధముగ నుంచి యౌషధముల నుపయోగించుచు తగిన యుపచారములు చక్కగ జరుగునట్లు తగిన యేర్పాటు చేయవలెను.

—॥ రోగిని ప్రత్యేకముగనుంచు నుపాయములు. ॥—

ఈ వ్యాధి తగిలినవెంటనే రోగగ్రస్తుని శుభ్రముచేయబడి మంచిగాలి వీచుచుండు ప్రత్యేకస్థలమునందైనను, మంచి గాలి వచ్చు గదియందైనను ఉంచవలెను. రోగిని నుంచు చోట నవసరములగు బట్టలు పెట్టెలు పరుపులు మొదలగు సామానులు నుంచరాదు. ఇట్టి సౌకర్యములుగల యిండ్లు లేనివారు మిక్కిలి విశాలమై శుభ్రమై గాలివీచుచుండు గుడిసెలోనైనను నుంచవలెను. రోగి నివసించుగది యొక్క వాకిళ్లకును కిటికీలకును పచ్చి వేపాకుతోరణములను ప్రతిదినంబును

ఉదయకాలమున కట్టుచుండవలెను. గదిని ప్రతిదినంబును రెండు మూడు తడవలు చక్కగ నూడిచి యుంచు వేపాకు వస హారతి కర్పూరము ఈమూడిటిని వేసి కాచబడిన నీటినైనను వేడినీళ్లైనను చిలకరించవలెను. ఆగదిలోనికి గాలి నిరాటంకముగ వచ్చిపోవునట్లు వాకిటతలుపులను కిటికీలతలుపులను తెరిచి యుంచవలెను. ఆగదియందుగాని సమీపమునగాని గంధకము, సాంబ్రాణి, దశాంగము మొదలగువాని ధూపములు నిత్యము వేయుచుండవలెను. ఆగదిలోనికి రోగికి పరిచర్యచేయువారు దక్క నితరులెవ్వరును పోకుండ నియమించవలెను. రోగిని ఇతరులతో మాటలాడ నియ్యగూడదు. అవసరమున్నపుడు పరిచారకులు నెమ్మదిగా మాటలాడి తగుపరిచర్యల జేయవలెను. అటుగాక బంధువులు మిత్రులు మున్నగువారితో నిచ్చవచ్చినట్టులు మాటలాడినచో నాయాసము మున్నగు నుపద్రవములు జనియించును. విశేషముగ బడలికయు సంభవించును.

— రోగిని పరుండబెట్టుట. —

రోగిని మెత్తనిపరపుపై పరుండబెట్టుట మంచిది. రోగి నెంతమాత్రము కూర్చుండ నియ్యజనదు.

— వస్త్రములు శుద్ధిపరచుట. —

రోగి కుపయోగింపబడిన బట్టలు దుప్పట్లు మొదలగు వానిని వసను వేపాకును కర్పూరమును వేసి కాచబడిన నీటిలో దడిపి యుడకబెట్టి యెండవేయవలెను. రోగియొక్క మలమూత్రము వాంతి వీనిచే దడిసిన గుడ్డలను పైజెప్పినరీతిగ నీటిలో

నుడికించిగ్గానైనను మఱియొకవిధముగనైనను శుభ్రపరచి యెండ వేయవలెను. వీని నితరు లెవ్వరు నుపయోగింపకూడదు. రోగికి నుపయోగించిన చిన్నచిన్న బట్టలను మలము మున్నగు వాని తోగూడ దూరమున నొకగోతిలో నునిచి పైజెప్పిన వేడి-నీళ్లతో కలిపిన మట్టిని పైన నునిచి పాతిపెట్టవలెను. లేక అట్టి మలినవస్త్రాదులను కొంత చెత్తను ఊకను జేర్చి వెంటనే కాల్చివేయుట సర్వోత్తమము. అట్టి మలాదులుగలసిన బట్టలను ఇతరవస్తువులును ప్రమాదముచేనైనను వీధులు దొడ్లు మున్నగు స్థలములలో పారవేయదగదు. దీనినిమాత్రము మఱువక జ్ఞప్తినుంచుకొనుట యావశ్యకము. అట్టి మలినవస్త్రదులను అప్పుడే కాల్చక కొందరు చికిత్సకులు జేయునటుల విషపరిహారమనందగు నీటిలో కొన్నిగంటలకాలము వేసియుంచుటయు పిదప కాల్చుటయు లేక పాతిపెట్టుటయు తగదు.

రోగి కప్పుడప్పుడును శరీరమున వెడలు చెమటను బట్టచే తుడుచుచుండవలెను. అట్లు తుడిచినగుడ్డలను పైజెప్పినట్టులు కాచబడిననీటిలో నుడికించి యుతికి ఆరవేయవలెను.

పాత్రలు.

రోగికి మందులనిచ్చిన పాత్రలను పైజెప్పిన నీటిలో కడిగి యుంచవలెను. రోగి యాహారమునకై వినియోగించిన పాత్రలను కొంతసేపు నిప్పులలో పొరలించి పిదప చక్కగతోమి పైజెప్పిన వేడినీటిలో శుభ్రము జేయవలెను.

—॥ ఆహారపదార్థములు. ॥—

రోగి భుజియింపగా మిగిలిన గంజి మున్నగు నాహారపదార్థములను పానీయములను ఇతరులెవ్వరు నుపయోగింపం జనదు. వానిని చెత్తతో కలిపి కాల్చి వేయవలెను. లేక గోతిలోనుంచి పాతిపెట్టవలెను.

—॥ బంధువులు చూడకుండుట. ॥—

రోగికి పరిచర్య జేయువారుదక్క నితరెవ్వరును రోగిని చూడను పోకూడదని పైన దెలిపియుంటిని; ఏలయన? కలరా వ్యాధి అంటువ్యాధులలో మిక్కిలి క్రూరమైనది కావున సంబంధపడువారలకందరకును వ్యాపించును. గాన రోగము స్వస్థమగునందాక యింటనుండువారు ఇరుగుపొరుగువారియిండ్లకు పోవుటయు వారిని తమయింటికి రావించుటయు కూడదు.

—॥ రోగియింటియందలి వస్తువుల గ్రహింపకుండుట. ॥—

రోగినివసించు నింటిలోనుండు వస్తువుల దేనినైనను ఇరుగుపొరుగువారు కోరికను తీయదగదు.

—॥ ఇంటిని శుభ్రము జేయుట. ॥—

రోగము స్వస్థమైనపిదప నాయింటికిని ముఖ్యముగ రోగి నివసించియున్న ప్రదేశమునకును చక్కగ సున్నమును పూయించవలెను. విధివశమున నొకవేళ రోగి మరణమునొందినచో వెంటనే యాశవమునకు దహనాది సంస్కారముల జేయుటకు దగిన యేర్పాటుల జేయవలెను. లేక పారిశుధ్యసంఘము వారికి దెలిపిన శుభ్రము జేయుదురు. ఇతరకారణములచే

చనిపోయిన శవములవలె కొంతతడవు ఉంచినచో నియంటు వ్యాధుల వ్యాపకము సోకునుట కెట్టిసందియంబును లేదు.

—(పరిచారకులు.)—

రోగికి పరిచర్యల చేయువారు మిక్కిలి పరిశుద్ధులై యుండవలెను. రోగిని స్పృశించునపుడును, మందులు ఆహారములు మున్నగువాని నిచ్చునపుడును, వాంతులు మలము మూత్రము వానిని తీయునపుడును మిక్కిలి మెలకువతో నుండవలెను. అట్టికార్యములు జేయునపుడెల్ల తమచేతులను పరిశుభ్రముగ పైజెప్పిన వేడినీటిచే రెండుమూడుతడవలు కడుగుచుండవలెను.

పరిచారకులు తాము ఆహారాదుల జేయునపుడును పడగమును దాపునపుడును పైజెప్పబడిన వేడినీటియందు తమబట్టలను చక్కగనుడికించి యుతికి ఎండవేసి తామానీటియందే స్నానముచేసి కట్టుకొని పిమ్మట భుజింపవలెను. రోగికి తాము పరిచర్య జేయునంతదనుక తమ వస్త్రములు పరుండు చాపలు మున్నగువానిని ప్రత్యేకస్థలమున నుంచుకొని తాము ప్రత్యేకస్థలమునందే యుండవలెనుగాని యితరులతో సంబంధము కలిగి యుండజనదు.

—(విషూచిరోగులకు పథ్యములు.)—

స్వచ్ఛములైన బారలిబియ్యమును ఒకపిడికెడు గ్రహించి అందు రెండుసేరులు నీళ్లుపోసి మూడునాల్గు పొం

గులు వచ్చుదనుక చక్కగ కాచి వడబోసి తేటన్నా యుండు జావను తీసికొని యందు మితముగ నుప్పును వేసి కొంచెముగ నిమ్మకాయ రసమును కలిపి మూడుగంటల కొకసారిగాని రోగికి అనుకూలముగ అప్పుడప్పుడుగాని కొంచెము కొంచెముగ నియ్యవలెను.

శాలిబియ్యము దొరకనిచో చిట్టుపుకు సిల్లనుతీసి యందు మితముగ నుప్పును నిమ్మకాయపులుసును జేర్చి విషూచి యందిచ్చుట మంచిది. బియ్యమును వేయించి బద్దలుగ పగులగొట్టి మిక్కిలి పలుచనగ గంజకాచి కొంచెము నిమ్మకాయ రసమును ఉప్పును కలిపి యిచ్చుట యుచితము. దీనిచే నాకలియు దప్పియు తగ్గును.

—(కలరా వ్యాపించియుండు సమయమునం దపథ్యములు.)—

అన్నము.—ఆకలి కాకున్నపుడు భుజింపవలదు. చక్కగ పక్వములుగాని పదార్థములను మాడినపదార్థములను వాంతినికల్గించు పదార్థములను ఒకప్పుడు నుపయోగింపంజనదు.

పిండివంటలు.—అజీర్ణమును జేయు మినపకుడుములు, అట్లు, ఉండ్రాళ్లు, కుడుములు, రొట్టెలు, రాగిసంకటి, అంబలి, సజ్జరొట్టెలు, జొన్నసంకటి, ఆరుకయన్నము, మొదలగు వానిని కంటనైనం జూడకూడదు. బజారులలో నమ్మెడు మిటాయి మున్నగువాని నేమాత్రమైన భుజింపదగదు.

కూరలు.—చేమదుంపలు, చిరుగడదుంపలు (గెనసుగడ్డలు), పెండలము, బంగాళాదుంపలు (ఉర్లగడ్డలు), అనపకాయలు, అరటిబొందె, అవిసియాకు, మునగాకు, గోంగూర, గుమ్మడి, దోస, పనస, బెండ, గోరుచిక్కుడు, మామిడి, పచ్చిమిరపకాయలు మొదలగువానిని విడువవలెను. ముదిరినవియు కుళ్లినవియు ఎండినవియునగు కూరగాయ లెప్పుడైనను విడువనగును.

బియ్యము.—ముక్కిన బియ్యము, క్రొత్త బియ్యము, చక్కగా దంచని బియ్యము, ఇసుక మున్నగువానితో కూడిన బియ్యము, వీని నన్నము వండుటకుపయోగింపంజనదు.

పప్పులు.—బఠానులు, వేరుసెనగకాయలు, జీడిపప్పు (ముంత మామిడిపప్పు), కంది, సెనగ, మినుములు మొదలగు పప్పులు, అనుములు మొదలగువానిని విడువనగును.

పండ్లు.—సీతాఫలపండ్లు, జామపండ్లు, అరటిపండ్లు, కొబ్బరి, పుల్లని నారింజపండ్లు, మామిడిపండ్లు, నాగజెముడుపండ్లు, కలివిపండ్లు, పరికిపండ్లు, పుల్లరికెపండ్లు మొదలగు పండ్లను కుళ్లినవియు నెండినవియునగు పండ్లను విడువవలెను.

పచ్చడులు-ఊరుగాయలు.—అనపచ్చడియు, పచ్చిమిరపకాయపచ్చడియు, ఆవకాయ మొదలగు నూరగాయలునుకూడదు.

మాంసములు.—రోగులు జాడ్యముకల మృగములయొక్కయు పక్షులయొక్కయు మాంసంబులును, పందిమాంసంబును, ఉప్పుచేపలును, ఎండ్రకాయలును, నత్తగుల్లలును, కుళ్లిన

వియు ఎండినవియునగు మాంసములును ఉపయోగింపం దగవు.

చేపలు.—మెత్తళ్లును రొయ్యలును పిలవాలుగ మొదలగునవియును కుళ్లినచేపలును కూడదు.

నీళ్లు మొదలగునవి.—ఈ వ్యాధి వ్యాపించియున్న ప్రదేశముల లోని నీళ్లు మజ్జిగ పెరుగు పాలు మొదలగు ద్రవపదార్థములను ఒకపొంగునను ఉపయోగింపఁజనదు.

నివాసము మొదలగునవి.—ఈవ్యాధికల ప్రదేశముల నుండు వారితోడ మాటలాడుటయు వారియింటను ఉండుటయు అచ్చోట పరుండుటయు ఆప్రదేశములకు పోవుట మొదలగువానిని మానియుండుట చాలయుక్తము.

మత్తుపదార్థములు.—మత్తును కలిగించెడి సారాయి బ్రాందీ కల్లు గంజాయి నల్లమందు మొదలగువాని సేవించుటను మానవలెను.

—కలరా వ్యాపించియుండు సమయమున నాచరించు పథ్యములు.—

గృహము.—ఇంటిలోపలను సమీపమున నలుదెసలయందును ముఱికి, పేడ, చెత్త మొదలగు మలినవస్తువులు లేకుండునట్లులు చేయవలెను. బావులచెంత నేమాత్రంబును నీరుచేరక యుండునట్లుంచవలెను. దొడ్లయందైనను ఇంటికిసమీపమునందైనను ఎంగిలిపాత్రలను తోమకూడదు. వంటయిండ్లు మొదలగు ప్రదేశములను పేడనీళ్లతో నలకక పైచెప్పినరీతిగ వేడినీళ్లనుకాచి యందు మట్టినికలిపి యానీటిచేనలుకుట మంచిది. కుళ్లినవియు

ఒక్కొక్కటి మాగినవియునగు పండ్లు, కూరగాయలు, మాంసములు మున్నగువానినుంచకూడదు.

పొగ వేయుట.—ఇండ్లయందును ఇండ్లసమీపప్రదేశములయందును గంధకమును పొగ వేయుచుండవలెను. మరియు సాంబ్రాణి దశాంగధూపము గుగ్గిలము మొదలగు ధూపద్రవ్యములచే పొగ వేయుటయు నుచితము. ఇంటిని ప్రతిదినమును అన్ని భాగములయందును బూజు మొదలగు మాలిన్యవస్తువులు లేకుండునట్లు చక్కగ చిమ్ముచుండవలెను. అన్ని స్థలములయందును క్రొత్తసున్నమును పూయుంచవలెను. మరియు జలదారులు స్నానప్రదేశము వంటచేయుస్థలములు మున్నగు ప్రదేశములయందు ఎల్లప్పుడును మలినమించుకేనియు లేకయుండునట్లు శుభ్రముగ నుంచవలెను. ఇంటివాకిళ్లయందును ఇంటి నలుదెసలయందును ప్రతిదినము పచ్చివేపాకు తోరణములు కట్టుచుండవలెను.

మరుగుదొడ్లను చక్కజేయుట.—మలమూత్రములవిసర్జించు ప్రదేశములను పలుమరు శుభ్రములుగ జేసి కర్పూరమును వసను వేపాకునువేసి కాచబడిన వేడినీళ్లతో కడుగుచుండవలెను. లేక వేడినీళ్లతోనైన కడుగుచుండవలెను.

నీళ్లు.—క్రొత్తనీళ్లు, బావులు, చెరువులు గుంటలు చెలమలు మున్నగువానియందుండు నీళ్లను రెండుమూడు తడవలు వడబోసి రెండుమూడు పొంగులు వచ్చునందాక కాచి కొంచెము గోరువెచ్చగనుండునట్లు చల్లార్చి యుప

యోగింపవలెను. బియ్యము కూరలు మున్నగువాని కడుగుటకును అన్నము కూరలు మున్నగువానిని వండుటకును పాలు పెరుగు మజ్జిగ మొదలగువానియం దుపయోగించుటకును పైజెప్పిన ప్రకారము వడగట్టి కాచబడిన నీటినే యుపయోగింపనగును. స్నానమునకును దాహమునకునుగూడ అట్టిజలమునే ఉపయోగింపనగును.

ఆహారము.—భోజనపదార్థములలో మిక్కిలి శీఘ్రముగ జీర్ణములగునవియు అలవాటులో నుండునవియు చక్కగ పచనము చేయబడినవియు కొంచెము వేడిగనుండునవియునగు పదార్థముల భుజియింపనగును. అలవాటులో లేని యాహారపదార్థముల సేవించుటయు అలవాటున నుండు లఘ్వారపదార్థముల విడచుటయు దగదు. సకాలమున మితముగ భుజింపవలెను. తా నెప్పుడును భుజించు పరిమితమునకన్న కొంచెము తక్కువగ భుజించుట యుచితము. అలవాటుగ భుజించు పదార్థములలో ఉప్పును కారమును మామూలుకన్న కొంచెము తగ్గించి చేర్చి యుపయోగించుట మంచిది. తా నేవిధమైన యాహారమును జేసినను అయ్యది శీఘ్రముగ జీర్ణమై చక్కగ నాకలిని పుట్టించునదిగ నుండవలెను.

పాత్రలు.—ఇంటిలో నాయాకృత్యముల కుపయోగింపబడు చెంబులు తపెలలు మున్నగు. పాత్రలను కొంచెము నిప్పులలో పొరలించి కాచి పైజెప్పిన వేడినీటితో శుద్ధి చేసి యుపయోగించుకొనవలెను. నీళ్ళుత్రాగుటకును

పాలగుడను మజ్జిగగురు వంటకును ఉపయోగించు పాత్రలను మిక్కిలి జాగ్రత్తతో మలిన మొకింతయు లేకుండ శుద్ధి చేయవలెను. పిదప నాపాత్రలను చేతులను శుద్ధి చేసికొనక ముట్టగూడదు.

వస్త్రములు.—పైజెప్పినరీతిగ సిద్ధము చేయబడిన ఫెనిలీనీటిలో బట్టలను కొంతసేపు నానబెట్టి చక్కగ నుతికి యారవేసి కట్టుకొనవలెను. పక్కలకై యుపయోగించు బట్టలనుదుప్పట్లను చెమటబట్టిన బట్టలను ప్రతిదినంబును పైజెప్పిన నీటిలో నానబెట్టియుతికి మంచియెండలో నారవేయవలెను.

శయనోపకరణములు.—చాపలు తివాచులు పరపులు మొదలగు శయనోపకరణములను ప్రతిదినంబును రెండు మూడు గంటలసేపు ఎండలో వేయుచుండవలెను.

నిద్ర.—విశేషముగ గాలియందును బైళ్లయందును నిద్రింపకూడదు. పగటియందు నిద్రించుటయు రాత్రులలో నిదుర మేల్కొంచుటయు హానికరములు. రాత్రులయందు వాడుక ప్రకారము నియమిత కాలము నిద్రించుట యుచితము.

సామాన్యోపచారములు.—అజీర్ణము లేక కడుపులో గుఱ్ఱు గుఱ్ఱుమని శబ్దముకలవారు మంచిఫ్లానల్ బట్టను పొట్ట చుట్టును ఒకటిరెండు వరుసలు చుట్టుకొని యుండుట హితము.

భీతినివదలుట.—ఇవ్యాధి మిక్కిలి క్రూరమైన వ్యాధియనియు దీనిచే ననేకులు మరణము నొందుచున్నారనియు

దలంచి మనసున కొంచెమైన భయమును దిగులును ఉంచుకొనక ధైర్యముకల్గి యుండవలెను.

—(స్వాస్థ్యపరిపాలనము.)—

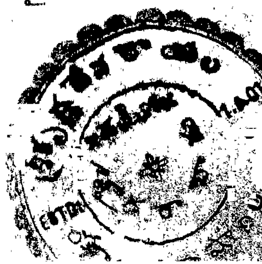
"ధైర్యం సర్వార్థసాధకమ్" అను నార్యోక్తి ననుసరించి ధైర్యమునవలంబించిన వారికి నిట్టిక్రూరములగు శారీరక మానసికాదివ్యాధులునుగూడ చెంత జేరవు. సాంక్రామికములగు నిట్టివ్యాధులు వ్యాపించి వాని ప్రభావమును జూపునపుడు వాని బారినుండి యాయువును పరిపాలించుకొనుటకై పూజ్యులగు శ్రీచరకాచార్యులు జనపదోధ్వంసనీయమున * చూపిన హితాహితములును యుక్తమవిధులునునగు కొన్నిటి నిందు బొందుపరచెదను. ఇందు మనుజసామాన్యమునకును జేరియుండు సామాన్యభావములగు సాంక్రామికవ్యాధులుగ్గల దేశమును ఆప్రదేశమునందలి నీళ్లు పాలు గాలి ఈ నాలిగింటిని ముఖ్యముగ విడువదగినవని నిరూపించియున్నారు. మరియు నా ప్రదేశమందలి పదార్థసామ్యమును విడుచుటయు, సాంక్రామికములు వ్యాపించుటకు పూర్వము సంగ్రహింపబడిన పదార్థముల నుపయోగించుకొనుటయు నుచితమని తెలిపియున్నారు. మరియు సత్యవంతుడుగను భూతదయ గలవాడుగను దైవభక్తిగలవాడుగను సదాచారముల నాచరించువాడుగను

* "హితం జనపదానాం చ శివానాముపసేవనమ్" "[illegible]" "ఇమే ఖలు ఇమే భావాః సామాన్యాః జనపదేషు భవన్తి. తద్యథా—వాయురుదకం దేశః కాల ఇతి." చరకసంహిత. విమానస్థాన. అ. 3.

శమదమాది గుణసంపన్నుడుగను సర్వవిధముల నారోగ్యమును శాశ్వతబ్రహ్మచర్యనియమము గలవాడుగను ఉన్నచో ఆయుఃపరిపాలనమును జేయసమర్థుడగుననియు వక్కాణించియున్నారు.

"నిత్యం హితాహార విహారసేవీ సమీక్ష్యకారీ విషయేష్వసక్తః । దాతా సమః సత్యపరః క్షమావాన్ ఆప్తోపసేవీ చ భవత్యరోగః" వాగ్భటః. సూ. అ. 4.

ఇతి శ్రీమన్మహీశూర మహారాజధానీ మధ్యవిద్యోతమాన సర్వతోభద్ర దివ్య
రత్నసింహాసనాధీశ్వర శ్రీమద్రాజాధిరాజేత్యాది బిరుదావళీ విరాజమాన
శ్రీ శ్రీ కృష్ణరాజసార్వభౌమ సంస్థానాస్థానాయుర్వేద విద్వద్వైద్య
ప్రకాండ శ్రీమద్రాజకీయ సంస్కృత మహాపాఠశాలాయుర్వేద
మహోపాధ్యాయ అగరం. పుట్టస్వామి శ్రీచరణారవిన్ద సంసే
వనసమాసాదితాయుర్వేదవిద్యా సత్సంప్రదాయ గౌతమగోత్ర
విరాజమాన దీక్షితస్వామి శ్రీకృష్ణమాచార్యపౌత్ర కోదండ
రామాధ్వరి దౌహిత్ర రామకృష్ణార్య రాజ్యలక్ష్మ్యమ్బా
తనూభవ సకల సహృదయ విధేయ శ్రీమత్పంచమజార్జి
చక్రవర్తి ప్రదత్త "వైద్యరత్న" బిరుదావళీ విరాజ
మాన "ఆయుర్వేదమార్తాండ" భిషఙ్మణి,
పండిత డి. గోపాలాచార్య విరచితంబైన
"విషూచి - కలరా"
సమాప్తము.

498

వైద్యరత్న పండిత డి. గోపాలాచార్యులు

వారి సుప్రసిద్ధములగు

[illegible] ములు.

స్వదేశరాయాంధ్ర భాషానిలయము

[illegible]బజారు - హైద్రాబాదు [illegible]ము.

ఇది నరపటుత్వము [illegible] స్త్రీ పురుషు [illegible] వాడవచ్చును. బుద్ధిబలము [illegible] తెచ్చును. శరీరమంతను [illegible] [illegible] [illegible]

వెల సీసా 1-కి రు. 3 - 0 - 0.

అమృతామలక తైలము.

ఇది స్నానమున నుపయోగించినచో శరీరమునకును [illegible] నిచ్చును. అనుదినము దీని నుపయోగించినచో, [illegible] ననేక యసౌఖ్యములు తొలగును. ఇది కంఠస్వరమును [illegible] నభివృద్ధి జేయును. శరీరమును [illegible]మునందుంచును.

వెల సీసా 1-కి రు. 0-12-0.

కర్పూరార్కము.

కలరా [illegible] జయింపగలదని [illegible] కలరాను [illegible] [illegible] ద్రావకమును మాత్రలును చేర్చి వెల 0 - 12 - 0.

ప్యాకింగు పోష్టేజి ప్రత్యేకము.

ఆయుర్వేదాశ్రమము, 55 [illegible], [illegible]